«Гөлназ» 49 нчы балаларның танып-белү-сөйләм үсешен өстенлекле
гамәлгә ашыручы гомумүстерешле балалар бакчасы»
муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе

Килешенде:

Өлкән тәрбияче
__________ ХөснетдиноваД.Р.
«31» ____08____ 2022 ел

Раслыйм:
«Гөлназ» 49 нчы балалар бакчасы»
МБМББ җитәкчесе :
__________ Габидуллина Э.С.
«31» ____08____ 2022 ел

2 нче уртанчылар (4-5 яшь)
төркеменең
2022-2023 нче уку елына
эш программасы

Төзеде:
Салихова Л.Т.,
Галҗаскарова Р.Г.

Яр Чаллы
2022 ел

Эчтәлек

1.Максатлар бүлеге..3
1.1.«Гөлназ» 49 нчы балалар бакчасы турында гомуми белешмә..4
1.2. Төркем турында белешмә...4
1.3. Программаның максатлары һәм бурычлары 4
1.4.Программага хас үзенчәлекләр 5
1.5.Уртанчылар төркеме эшчәнлегенең юнәлеше...8

2.Эчтәлек бүлеге...8
2.1.Тәрбия һәм өйрәтү бурычлары 8
2.2.2 яшьтән алып мәктәп яшенә кадәрге балаларның үсеш юнәлешләренә туры килгән белем бирү эшчәнлеге...8
2.3. Психологик-педагогик эш эчтәлеге
«Социаль-коммуникатив үсеш» белем бирү өлкәсе...9
«Танып-белү үсеше» белем бирү өлкәсе…………………………………………..……21
«Сөйләм үсеше» белем бирү өлкәсе………………………………………………………26
«Сәнгати-эстетик үсеш» белем бирү өлкәсе……………………………………………...29
«Физик үсеш» белем бирү өлкәсе…………………………………………………………37
2.3.Ата-аналар белән эш...42

3.Оештыру бүлеге...44
3.1.Көндәлек режим...44
3.2.Методикпрограмма белән тәэмин ителеш 44
3.3.Предметлы тирәлек мохите оештыру үзенчәлекләре..46
3.4.Материаль-техник тәэмин ителеш...49

Кушымта
Кушымта 1. Балаларның яшь үзенчәлекләре 50
Кушымта 2. Белем бирү эшчәнлегенең тематикасы...51
Кушымта 3. Белем бирү эшчәнлеге челтәре 56
Кушымта 4. Сәламәтләндерү чаралары 57
Кушымта 5. Милли–җирле компонент (НРК, УМК) 60

1. **Максатлар бүлеге**

Бу программа ФДББСна нигезләнеп эшләнгән Н.Е.Веракса, Т.С.Комарова, М.А.Васильева редакциясендәге «Туганнан алып мәктәпкәчә» төп белем бирү программасына һәм балалар бакчасының төп гомуми белем бирү программасынатаянып төзелде.

Эш программасытүбәндәге норматив документларгатаяныптөзелде:

1. Федеральный закон от 29.12.2012 №273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации»с изменениями и дополнениями от 14.07.2022 №298, №299, №300
2. Федеральный закон от 03.08.2018 №317-ФЗ «О внесении изменений в статьи 11 и 14 Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации»;
3. Комментарии к ФГОС дошкольного образования Минобрнауки России, Департамента общего образования от 28.02.2014 г. №08-249;
4. Профессиональным стандартом "Педагог (педагогическая деятельность в сфере дошкольного, начального, основного и среднего общего образования) (воспитатель, учитель)", утвержденного приказом Минтруда и Соцзащиты РФ № 544н от 18 октября 2013 г. (с изм. на 5.08.2016г);
5. СанПиН 2.4.3648-20 от 28 сентября 2020 г «Санитарно-эпидемиологические требования к организациям воспитания и обучения, отдыха и оздоровления детей и молодёжи»;
6. СанПиН 2.3/2.4.3590-20 "Санитарно-эпидемиологические требования к организации общественного питания населения" от 27 октября 2020 г. № 32;
7. СанПиН 1.2.3685-21 «Гигиенические нормативы и требования к обеспечению безопасности и (или) безвредности для человека факторов среды обитания» от 28.01.2021 № 2;
8. Санитарно-эпидемиологические правила СП 3.1/2.4.3598-20 «Санитарно-эпидемиологические требования к устройству, содержанию и организации работы образовательных организаций и других объектов социальной инфраструктуры для детей и молодежи в условиях распространения новой короновирусной инфекции (COVID-19)», утвержденный постановлением Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 30 июня 2020 года №16.
9. Приказ Министерства просвещения РФ от 31.08.2020г. № 373 «Об утверждении Порядка организации и осуществления деятельности по ООП – образовательным программам ДО»;
10. Методическими рекомендациями Минобрнауки «О разработке основной общеобразовательной программы дошкольного образования» от 21 октября 2010 года, № 03-248;
11. Закон Республики Татарстан «О государственных языках Республики Татарстан и других языках в Республике Татарстан» от 08.07.1992 №1560-XII (изменения и дополнения от 27.04.2017 г. №27-ЗРТ);
12. Закон Республики Татарстан «Об образовании» от 22.07.2013 г. №68-ЗРТ (принят Государственным Советом 28.06.2013 г.);
13. Устав муниципального бюджетного дошкольного образовательного учреждения города Набережные Челны «Детский сад общеразвивающего вида с приоритетным осуществлением деятельности по познавательно-речевому направлению развития детей № 49 «Гульназ», постановление от 22 сентября 2017 г. № 5633;
14. Примерная общеобразовательная программа дошкольного образования «От рождения до школы» под редакцией Н.Е.Вераксы, Т.С.Комаровой, М.А.Васильевой, 2020 г.
15. «Основная общеобразовательная программа МБДОУ «Детский сад № 49 «Гульназ», приказ № 192 от 31 августа 2020 года.

1.1.Гомуми белешмә

Мәктәпкәчә яшьтәге белем бирү оешмасының атамасы:
«Гөлназ» 49 нчы балаларның танып-белү-сөйләм үсешен өстенлекле гамәлгә ашыручы гомумүстерешле балалар бакчасы» муниципаль бюджет мәктәпкәчә белем бирү оешмасы.
Кыскача атамасы: «Гөлназ» 49нчы балалар бакчасы МБМББУ.
Мәктәпкәчә яшьтәге белем бирү оешмасының адресы:
*субъект РФ:*Татарстан Республикасы
индекс: 423828
торак пункты: Яр Чаллы шәһәре
*урам:*Шамил Усманов
йорт: 133
шәһәрнең федераль телефон коды: (8552) *телефон:* 42-65-92
факс: 42-65-92 *e-mail*: det.sad49@mail.ru
сайт: https://edu.tatar.ru/n_chelny/page92698.htm
Мәктәпкәчә яшьтәге белем бирү оешмасының җитәкчесе:
Габидуллина Эльза Сагил кызы
Балалар бакчасы эшчәнлегенең юнәлеше:
1.Танып белү-сөйләм үсеше, социаль-шәхси үсеш, физик үсеш, нәфис-нәфәсәти үсеш.
2.Мәктәптә укырга әзерләү (логик фикерләү, уку грамотасы...)
3.Сәламәтләндерү һәм авырулардан профилактика чаралары.

Балалар бакчасы 5 көнлек эш атнасында 6.00-18.00 сәгатькә кадәр эшли.

1.2. Төркем турында белешмә

Төркемнең составы

№ гр	яше	Саны	Малайлар	Кызлар
2	4-5	20	5	15

Балаларның танып-белү эшчәнлеген үстерү, тәрбия һәм белем бирү процессының сыйфатын яхшырту максатында балалар бакчасы үз алдына түбәндәге бурычларны куя:

1. Балаларның һәрьяклап үсешен тәэмин итү юнәлешендә яңа технологияләрне, үрнәк тәҗрибәләрне киң кулланып, балаларның сәламәтлеген саклау, аларны физик яктан ныгыту буенча нәтиҗәле эш алып баруны дәвам итү.
2. Балаларга тәрбия һәм белем бирү сыйфатын камилләштерү максатыннан чыгып, федераль дәүләт белем бирү стандартларына (ФДББС) таянып, алдынгы педагогик тәҗрибәләргә нигезләнеп, педагогларның һөнәри осталыгын үстерү һәм тәрбия-өйрәтү процессында информацион-компьютер технологияләрен куллану.
3. Балалар бакчасында бала шәхесен формалаштыруда гаилә белән бердәм эшчәнлек алып бару. Балалар бакчасы һәм гаилә арасындагы элемтәне халык педагогикасына, алдынгы гаилә тәҗрибәсенә таянып ныгыту, милли рухта мәхәббәт тәрбияләүгә юнәлтү.
4. «Татарстан Республикасы халыклары телләре» турындагы законны тормышка ашыруда яңа алымнарны куллану һәм укыту-методик комплекты аша балаларның сөйләмен камиллләштерүне дәвам итү.

Балаларга белем һәм тәрбия бирү өчен түбәндәге кабинетлар эшләп килә: татар теле кабинеты, музыка һәм физкультура залы.

1.3 Программаның төп максатлары һәм бурычлары

Программаның төп максатлары-мәктәпкәчә яшьтәге баланың тулы кыйммәтле яшәеше өчен уңай шартлар тудыру, шәхеснең база культурасы нигезләрен формалаштыру, шәхси һәм яшь үзенчәлекләрен исәпкә алып, психик һәм физик сыйфатларны һәрьяклап үстерү, хәзерге җәмгыятьтәгетормышка әзерләү, уку эшщчәнлегенә алшартлар формалаштыру, мәктәпкәчә яшьтәге баланың тормыш иминлеген тәэмин итү. Программада баланың шәхесен үстерүгә, балалоарның сәламәтлеген ныгытуга һәм саклауга, шулай ук

мәктәпкәчә яшьтәге балаларда патриотизм, актив тормыш позициясе, тормышта килеп туган төрле хәлләрдән чыгу юлларын баба белү, традицион кыйммәтләргә карата хөрмәт кебек сыйфатлар тәрбияләүгә аеруча игътибар бирелә. Бу максатлар бала эшчәнлегенең төрле төрләре: уен, аралашу, хезмәт, танып-белү-тикшеренү, продуктив (рәсем ясау, конструктив һ.б.), музыка белән шөгыльләнү, уку процессларында тормышка ашырыла.

Бурычлар:

1. Балаларның аң һәм физик үсешенең табигый процессына уен, аралашу, танып-белү, хезмәт, хәрәкәт, матур әдәбият уку, музыка- иҗат, ясау эшчәнлеге.
2. Белем өлкәләрен үзләштергәндә психологик һәм педагогик яктан ярдәм итү.
3. Режим моментларында, ирекле белем бирү , мөстәкыйль, ата-аналар белән эш вакытында зурлар-кечкенәләр бердәм (партнерлык) эшчәнлеген оештыру.

Программа куйган максатларга ирешүдә түбәндәгеләр беренче дәрәҗә ия:

- һәрбер баланың сәламәтлеге, эмоциональ иминлеге һәм үз вакытында төрле яктан үсеше турында кайгырту;
- төркемнәрдә барлык тәрбияләнүчеләргә карата аларны аралашучан, яхшы күңелле, кызыксынучан, инициативалы, мөстәкыйльлеккә һәм иҗатка омтылучан итеп үстерергәярдәм итәрлек кешелеклде һәм яхшы мөнәсәбәт булдыру;
- балалар эшчәнлегенең төрле төрләрен максималь файдалану, тәрбия-белем бирү процессының нәтиҗәлелеген арттыру максатларында аларны интеграцияләү;
- тәрбия-белембирүпроцессыниҗадиоештыру;
- белем бирү материалын куллануның вариативлыгы, һәрбер баланың кызыксынулары һәм сәләтләренә туры китереп иҗат эшен үстерергә мөмкинлек бирү;
- балалар иҗаты нәтиҗәләренә хөрмәт белән карау;
- мәктәпкәчә белем бирү учреждениесе һәм гаилә шартларында балалар тәрбияләүгә бердәм якын килү;
- балалар бакчасы һәм башлавнгыч мәктәп эшендә мәктәпкәчә яшьтәге балаларга белем бирү эчтәлегендә акыл һәм физик яктан көч килүләрне булдырмаучы, предметлы укыту басымы ясамауны тәэмин итүче дәвамчанлыкны үтәү;
- региональ якын килүне гамәлгә ашыру.

1.4 Программага хас үзенчәлекләр

Бала шәхесен үстерүгә юнәлгәнлек

Программаның өстенлеге — ирекле, үз-үзенә ышанган, актив тормыш позициясенә ия, тормыштагы төрле хәлләрдән чыгу юлларын табуга иҗади килергә омтылган, үз фикере булган һәм аны яклый белә торган кеше тәрбияләү.

Программаның патриотик юнәлгәнлеге

Программада балаларда Туган илгә карата мәхәббәт, патриотик хисләр, Ватанның казанышлары белән горурлану, Россиянең героик үткәне һәм бәхетле киләчәге булган күпмилләтле бөек ил икәнлегенә ышаныч тәрбияләүгә зур игътибар бирелә.

Әхлакый тәрбиягә, традицион кыйммәтләрне яклауга юнәлгәнлек

Ата-анага мәхәббәт, өлкәннәргә ихтирам, кечкенәләргә, олы яшьтәге кешеләргә карата кайгыртучан мөнәсәбәт кебек традицион кыйммәтләргә хөрмәт тәрбияләү; традицион гендер күзаллаулары булдыру; балаларның үз гамәлләрендә уңай үрнәккә ияру омтылышын тәрбияләү. Алга таба укуны дәвам итү максатын кую Программа балаларда танып белү кызыксынучанлыгын үстерүгә, белем алу омтылышына, алга таба бөтен тормышы буена укуга (мәктәптә, институтта һ.б.) карата уңай мотивациягә; барлык кешеләргә дә белем алырга кирәклекне аңлауга юнәлтелгән. Белем алуга карата аны иң мөһим тормыш кыйммәтләренең берсе итеп карауны формалаштыру.

Балаларның сәламәтлеген саклауга һәм ныгытуга юнәлгәнлек

Программа тәрбиячеләр алдына куя торган төп бурычларның берсе — балаларның сәламәтлеген саклау һәм ныгыту, аларда сәламәт яшәү рәвеше турында элементар күзаллаулар булдыру, уңай гадәтләр, шул исәптән дөрес туклану гадәте, хәрәкәт активлыгына ихтыяҗ тәрбияләү.

Баланың индивидуаль үзенчәлекләрен исәпкә алуга юнәлгәнлек

Программа һәрбер баланың эмоциональ иминлеген тәэмин итүгә юнәлтелгән, аңа исә тормыш эшчәнлеген оештыру мәсьәләләрендә дә (көндәлек режимны баланың индивидуаль үзенчәлекләренә якынайту һ.б.), бала белән үзара аралашу формаларында һәм ысулларында да (аның индивидуальлегенә карата хөрмәт, эмоциональ халәтләренә игътибарлылык, үз-үзенә ихтирамлылык хисләрен яклау һ.б. ш.) балаларның индивидуаль үзенчәлекләрен исәпкә алу хисабына ирешелә.

Тәрбияләнүчеләрнең гаиләләре белән үзара бәйләнеш

Программа гаиләнең уникаль тәрбия институты буларак кыйммәтен һәм тәрбияләнүчеләрнең гаиләләре белән җаваплы һәм тыгыз мөнәсәбәтләр булдыру кирәклеген ассызыклый. «Балалар бакчасының гаилә белән бәйләнеше» бүлегендә тәрбияләнүчеләрнең ата-аналары белән төп эшләү формалары тасвирлана, аларны куллану педагогларга мәктәпкәчә белем бирүнең гомуми мәгариф программасын уңышлы гамәлгә ашырырга мөмкинлек бирә. Бала белән өйдә шөгыльләнү өчен кулланмалар — «Җиде Гном мәктәбе» сериясеннән китаплар белән тәэмин ителү Программаның мөһим өстенлеге булып тора.

Программаны үзләштерүнең планлаштырылган нәтиҗәләре
Максат ориентирлары

Мәктәпкәчә балачакның үзгәлеге (бала үсешенең сыгылмалылыгы, аның үсеш вариантларының төрлелеге, аның табигыйлеге һәм нәрсәгә дә булса бәйле булуы) мәктәпкәчә яшьтәге баладан конкрет белем бирү нәтиҗәләренә ирешүне таләп итәргә мөмкинлек бирми һәм мәгариф программасын үзләштерү нәтиҗәләрен максат ориентирлары рәвешендә билгеләү зарурлыгын шарт итеп куя. Мәктәпкәчә белем бирүнең ФДББСнда күрсәтелгән максат ориентирларын баланың ирешергә мөмкин булган казанышларының социаль-норматив сыйфатламалары буларак карарга кирәк. Бу — педагоглар һәм ата-аналар өчен өлкәннәрнең тәрбия эшчәнлегенең юнәлешен билгеләүче ориентир.

Программаны үзләштерүнең нәтиҗәләрен бәяләү системасы

МББ ФДББС белән ярашлы рәвештә максат ориентирлары турыдан-туры, шул исәптән педагогик диагностика (мониторинг) рәвешендә дә, бәяләүгә алынмый һәм аларны балаларның реаль казанышлары белән формаль чагыштыру өчен нигез була алмый. Алар балаларның әзерлегенә һәм белем бирү эшчәнлегенә карата кабул ителгән таләпләргә туры килә торган объектив бәяләмәнең асылы булып тормый. Программаны үзләштерү арадаш аттестацияләр һәм тәрбияләнүчеләрнең йомгаклау аттестациясен уздыру белән кушылып китми.

Әмма педагог үз эше барышында һәрбер баланың индивидуаль үсеш траекториясен булдырырга тиеш. Моның өчен педагогка үз эшен бәяләүнең балалар белән иң уңайлы рәвештә үзара бәйләнеш булдырырга ярдәм итүче инструментарие кирәк.

Беренче чиратта, игътибарны әкренләп объектив (тестлар уздыру) якын килүдән аутентик бәяләү ягына күчерү турында сүз бара. Тамырлары белән стандартлаштырылган тест традицияләренә китеп, объектив якын килү кысаларында тикшеренүләр махсус бурычларны хәл итү барышында балалардагы аерымлыкларны (еш кына җитешсезлекләрне) билгеләүгә юнәлтелгән иде. Әлеге тестлар килеп чыккан нәтиҗәләрне норма белән чагыштырырга мөмкинлек тудыра, шуның белән һәрбер баланың үз

яшьтәшләре белән чагыштырганда үсеше турында мәгълүмат бирә. Шунлыктан мондый тестлар педагогик хәвефлелек төркеменә керергә тиешле балаларны ачыклауда киң кулланыла.

Әлеге ысулның төп җитешсезлеге шунда: ясалма биремнәр еш кына балаларның көндәлек тормышыннан шактый ерак, шуңа күрә алар мәктәпкәчә яшьтәге балаларның реаль мөмкинлекләрен тулысынча чагылдыра алмыйлар. Тест ысулы балаларның социаль даирәсе үзенчәлекләрен исәпкә алмый, һәм аның нәтиҗәләренә корылган фаразлар да шактый шартлы. Аутентик бәяләүнең нигезендә түбәндәге принциплар ята.

Беренчедән, асылда ул махсус биремнәрне үтәү нәтиҗәсенә түгел, баланың реаль тәртибен анализлауга карап корыла. Мәгълүмат турыдан-туры баланың тәртибен күзәтү ярдәмендә туплана. Күзәтү нәтиҗәләрен педагог гадәти тестларда куллана торган, мәктәпкәчә яшьтәге баланың реаль тормышына кагылышы аз булган уйлап чыгарылган ситуацияләрдә түгел, табигый мохиттә (уеннар вакытында, режим моментлары барышында, дәресләрдә) таба.

Икенчедән, әгәр тестларны махсус өйрәтелгән профессиональ белгечләр (психологлар, медицина хезмәткәрләре һ.б.) уздырса, аутентик бәяне исә бала белән озак вакыт булган, аның тәртибен яхшы белгән өлкәннәр куя ала. Бу очракта педагог тәҗрибәсе бәяләп бетергесез.

Өченчедән, аутентик бәя югары дәрәҗәдә структурлашкан.

Ниһаять, әгәр тестлар ярдәмендә бәя кую очрагында ата-аналар алынган мәгълүматларның мәгънәсен һәрвакытта да аңлап бетермәсәләр һәм шуңа да еш кына балаларга тест уздыруга тискәре мөнәсәбәт күрсәтсәләр, аутентик бәяләү вакытында җаваплар аларга аңлаешлы. Ата- аналар теге яисә бу сорауга җавап эзләгәндә педагогның партнерлары булып китәргә мөмкин.

Педагогик диагностика

Программаны гамәлгә ашыру балаларның индивидуаль үсешен бәяләүне күздә тота. Мондый бәяләү педагогик хезмәткәр тарафыннан педагогик диагностика (мәктәпкәчә яшьтәге балаларның индивидуаль үсешенә педагогик гамәлләрнең нәтиҗәлелеген бәяләү белән бәйле һәм аларны алга таба планлаштыруның нигезендә ятучы бәя бирү) кысаларында уздырыла. Педагогик диагностика балаларның гадәти һәм махсус оештырылган эшчәнлектә активлыгын күзәтү барышында үткәрелә. Педагогик диагностика өчен инструментарий — балалар үсешен күзәтү карталары, алар һәрбер баланың индивидуаль динамикасын һәм үсеш перспективаларын түбәндәгеләр барышында билгеләргә мөмкинлек бирә:

• яшьтәшләре һәм өлкәннәр белән аралашулар (контакт урнаштыру һәм аны дәвам итү, уртак карарлар кабул итү, каршылыкларны хәл итү, лидерлык һ.б. ысуллары ничек үзгәрә);
• уен эшчәнлеге;
• танып белү эшчәнлеге (балаларның сәләтләре, танып белү активлыгы үсеше ничек бара);
• проект эшчәнлеге (балаларның инициативалылыгы, җаваплылыгы һәм автономиясе үсеше ничек бара, үз эшчәнлеген планлаштыру һәм оештыру күнекмәсе ничек үсә);
• сәнгати эшчәнлек;
• физик эшчәнлек.

Педагогик диагностика нәтиҗәләре фәкать түбәндәге белем бирү бурычларын хәл итү өчен кулланыла ала:

1) белем бирүне индивидуальләштерү (шул исәптән балага булышлык күрсәтү, аның белем бирү траекториясен булдыру яисә аның үсеш үзенчәлекләренә профессиональ төзәтмә кертү);

2) балалар төркеме белән эшне оптимальләштерү. Белем бирү эшчәнлеге барышында балаларның индивидуаль динамикасын бәяләү һәм үз гамәлләренә төзәтмә кертү өчен педагоглар диагностик ситуацияләр булдырырга тиеш.

1.5 Уртанчылар төркеме эшчәнлегенең юнәлеше

Төркемдә белем бирү процессы комплекслы һәм яңа парциаль программалар кулланылып үткәрелә:

Н.Е.Веракса, Т.С.Комарова, М.А.Васильева редакциясендәге ”Туганнан алып мәктәпкәчә”төп гомуми мәктәпкәчә яшьтә белем бирү комплекслы программасы.

Программа сөйләм телен үстерү бүлегеннән тыш тулы күләмдә кулланыла.

Парциаль программа:

Р.К.Шаехова. “Сөенеч - Радость познания” региональ мәктэпкәчә белем бирү программасы, (ФДБС туры китерелгән);

“Туган телдә сөйләшәбез” укыту-методик комплекты, Хәзратова Ф.В. 4-5 яшь.

2. Эчтәлек бүлеге

2.1. Тәрбия һәм өйрәтү бурычлары

Балаларның сәламәтлеген саклау һәм ныгыту, аларның сыйфатлы физик үсешен тәэмин итү. Һәр баланың эмоциональ уңай халәтен саклауга булышу.

Үз вакытында гомуми хәрәкәтләр һәм кул хәрәкәтләре формалашуга, шуышырга һәм йөрергә өйрәнүгә ярдәм итү.

Баланың талчыгуын булдырмау.

Күрү һәм ишетү юнәлешләрен формалаштыру.

Сиземләү тәҗрибәсен баету.

Өлкән кешенең сүзләрен аңлау сәләтен үстерү һәм актив сөйләмгә ирешүгә әзерләү.

Балаларның үз-үзләренә хезмәт күрсәтү процессына керешү омтылышларын хуплау.

Балаларның үзара татулыгына, якын кешеләренә карата аерым дустанә мөнәсәбәтенә булышлык итү.

Уенчыкларга, рәсемнәргә, музыкага, җырлауга карата кызыксыну уяту; баланың гади бию хәрәкәтләре башкарудагы активлыгына булышлык итү.

Һәр баланың үз яшенә туры килгән сәләтләрне үзләштерүенә актив ярдәм итү, алынган нәтиҗәләрне системалы рәвештә һәм дөрес анализлау.

2.2.2 яшьтән алып мәктәп яшенә кадәрге балаларның үсеш юнәлешләренә туры килгән белем бирү эшчәнлеге

2–7 яшьлек балалар белән психологик-педагогик эш эчтәлеге «Социаль-коммуникатив үсеш», «Танып белү үсеше», «Сөйләм үсеше», «Сәнгати- эстетик үсеш», «Физик үсеш» белем бирү өлкәләре буенча бирелә. Эшнең эчтәлеге мәктәпкәчә яшьтәге балаларның, аларның яшь һәм индивидуаль үзенчәлекләрен искә алып, төрле яклап үсешенә юнәлтелгән. Балаларның физик, интеллектуаль һәм шәхси сыйфатларын формалаштыру буенча психологик-педагогик эш бурычлары белем бирүнең һәрбер өлкәсенең үзгәлеген чагылдыра торган бурычлар белән, мәҗбүри психологик тәэмин итү белән беррәттән, барлык белем бирү өлкәләрен үзләштерү барышында интеграцияле хәл ителә. Бу очракта программаның мәгариф бурычларын хәл итү турыдан-туры белем бирү эшчәнлеге кысаларында гына түгел, режимлы моментлар барышында да — өлкәннәр һәм балаларның уртак эшчәнлегендә дә, мәктәпкәчә яшьтәгеләрнең мөстәкыйль эшчәнлегендә дә карала.

2.3 Белем өлкәләре буенча комплексы - тематик план
2.3.1. «СОЦИАЛЬ-КОММУНИКАТИВ ҮСЕШ» белем бирү өлкәсе

Социальләштерү

Аңлатма язуы

«Социальләштерү» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларның социаль характердагы беренчел күзаллауларын үзләштерү һәм балаларны социаль мөнәсәбәтләр системасына кертү максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә нәм белем бирү бурычларын билгели.

Туган телдә аралашырга теләкләрен хуплау; башка кешеләр белән аралашканда, аларның тәкъдимнәренә әдәпле итеп җавап бирү; төрле эшчәнлек төрләрендә өлкәннәр һәм балалар белән телдән һәм телдән булмаган бәйләнешләр урнаштыру.

Әйләнә-тирә, туган шәһәр (авыл), республика вакыйгалары турында әңгәмәләрне хуплау.

Аралашу культурасы формалаштыру (сөйләшүченең милләтенә карап, ачык йөз күрсәтеп, шул телдә исәнләшү һәм саубуллашу; үтенеч һәм тәкъдимнәр белән ягымлы итеп мөрәҗәгать итү; күрсәткән хезмәте, ярдәме, сый-хөрмәте өчен рәхмәт белдерү).

Балаларны ил, республиканың күренекле төп бәйрәмнәрен билгеләп үтәргә өйрәтү. Балалар оешмасы, республика, ил тормышына баланың мөнәсәбәте, катнашы булуын аңлавына ирешү.

Өлкәннәр һәм яшьтәшләре (өч-дүрт бала) белән күмәк уеннарда катнашуга теләк уяту; әйләнә-тирәдәге тормыш, халыклар яшәеше темасына татар язучылары һәм шагыйрьләренең әдәби әсәрләре, мультфильмнар буенча, уен өчен катлаулы булмаган сюжетлар тәкъдим итү.

Уендагы иптәшләр арасында рольләрне бүлә белергә, уен өчен кирәкле өй кирәк-ярагы (көянтә-чиләкләр, казан, уклау һ. б.), милли костюм, ювелир (зәркән) бизәнү әйберләре, читекләр һ. б., милли уенчыклар, музыка уен кораллары сайларга һәм аларны рольгә туры китереп файдаланырга өйрәтү.

Милли киемдәге курчакларны, образлы уенчыкларны, бибабо, кулдан ясалган уенчыклар һәм кайбер сәнгатьлелек чараларын, кул хәрәкәтләре, мимика, интонация кулланып, театральләштерелгән һәм режиссер уеннарында катлаулы булмаган сюжетлар буенча (татар халык экиятләре буенча куелган мультфильмнардан) ситуацияләрне уйнап күрсәтү.

Баланың үзе, әти-әнилөренең милләте турындагы күзаллавын формалаштыру. Гаилә рәсемнәрен караганда, әти-әниләре белән охшаш чалымнары булуына игътибар итү. Фото- сурәттәге кешеләрнең эмоциональ халәтен билгеләргә, аларның кәефләрен гаилә тормышындагы билгеле бер вакыйга белән бәйләргә өйрәтү. Гаилә турында һәм үзенең шул гаилә әгъзасы булуы турында; гаиләнең барлык әгъзаларының һәм баланың үзенең бурычлары, мавыгулары, яллары турында; гаилә гореф-гадәтләре, йолалары, бәйрәмнәренең матурлыгы һәм әһәмияте турында күзаллаулар формалаштыру. Гаилә истәлекләренә сакчыл караш тәрбияләү.

Сюжетлы – рольле уеннар
Комплексы – тематик план

Ай	**Атна**	**Эшчәнлек темасы**	**Эшчәнлек эчтәлеге**	**Бурычлар**
сен тяб рь	I	Гаилә	Әни кызын ашата, йокларга яткыра. Д./уен «Курчакны сыйлыйк», «Курчакны йокларга яткырыйк»	Рольләрне бүлешеп уйнарга өйрәнү,

		Мин сатучы	Әни кызы белән кибеткә килә, азык-төлек ала. Сатучы товар сата, үлчәүдә үлчи.	һөнәрләр һәм һөнәрләрнең эш кораллары турында белемнәрен үстерү,уйнаганда диалог коруны, татарча сөйләшүне булдыру.
	II	Парковка	Юлда машиналар йөри, юл йөрү кагыйдәләрен үтеп машиналарны урыннарга куялар.	
		Коткару хезмәте	Коткару хезмәте кешеләре авыр очракларда ярдәмгә ашыгалар: пожар, юлларда хәләкәт.	
	III	Яшелчәләр кибете	Әни кызы белән кибеткә килә, азык-төлек ала. Сатучы товар сата, үлчәүдә яшелчә үлчи.Д/уен “Яшелчә кибетендә ниләр сатыла”.	
		Көзге ярминкә	Көзге ярминкәгә киләләр, яшелчә, җиләк-җимеш сатып алалар, хакларын очсызлаталар.	
	IV	Даруханә	Даруханәгә киләләр, нәрсә авыртканын әйтәләр, кирәкле дару сатып алалар.	
		Шифаханә	Әни кызын врачка алып килә. Врач авыруларны кабул итә, нәрсә авыртканын сорый, тыңлый, дәвалау билгели. Медкабинетка экскурсия.	
октябрь	I	Гаилә	Әни юа, кием үтүкли, бүлмә җыештыра. Д./уен «Курчакның күлмәген үтүклик, бездә тәртип»	
	II	Балаларбакчасы	Балалар бакчага килә, анда музыка, физкультура белән шөгыльләнәләр.Рәсемнәр карау.	
	III	Гаилә	Әни кызын ашата, йокларга яткыра, бишек җырлары җырлый. Уку: бишек җырлары.	
	IV	Транспорт	Шофёр курчакларны машинага утыртып йөртә, төзү әйберләре ташый. Әңгәмә: “Машиналар урамда ничек йөри”	
ноябрь	I	Төзелеш	Төзүчеләр машиналарга гараж төзиләр, уенчыкларга йорт, төзелеш коралларын кулланалар. Төзү материалларының детальларын карау.	
	II	Йөртүчеләр һәм җәяүлеләр	Машиналар һәм җәяүлеләр юл йөрү билгеләрен үтәп эшкә баралар. Дидактик уен “Юл йөрү билгеләре”	
	III	Чәчтараш	Чәчтарашка балалар әниләре белән киләләр. Парикмахер чәч тарый һәм ала. Дидактик уен “Чәчтараш җиһазлары”	
	IV	Гаилә	Курчакның туган көне. Кунаклар чакырабыз, сыйлыйбыз. Әңгәмә «Бүген кемнең туган көне?»	
декабрь	I	Кафе	Кафега киләләр, алар туңдырма ашыйлар, сок эчәләр. Официант заказ кабул итә һәм сораган әйберләрне китерә. Дидактик уен «Без кафега килдек»	Рольләрне бүлешеп уйнарга өйрәнүне дәвам итү, балаларны
	II	Поликлиника	Медсестра прививка ясый, витаминнар тәкъдим итә.	

			Шәфкать туташы эшен күзәтү.	уенчыклар белән сакчыл уйнарга өндәү,балаларны иптәшләренә карата кайгыртучан, игътибарлы, ярдәмчел булырга, кешелеклелек хисләре тәрбияләү.
	III	Транспорт	Балалар шәһәр буйлап экскурсиягә чыгалар, бәйрәмгә бизәлгән урамнарны карыйлар. Рәсемнәр карау.	
	IV	Гаилә	Әни кызы белән чыршы бизи, кунаклар каршы ала.Уку О. Высотская «Ёлочка». Дидактик уен «Акбайга кунаклар каршы алуны күрсәтик»	
январь	I	Чәчтараш	Чәчтарашка балалар әниләре белән киләләр. Парикмахер чәч тарый һәм ала. Дидактик уен “Чәчтараш җиһазлары”	
	II	Шифаханә	Кызы авыргач әнисе аны поликлиникага алып бара, врачка күрсәтә. Әңгәмә «Әгәр берәрсе авырса нишләргә”	
	III	Театр	Балалар театрга баралар, билетлар алалар, театр күрсәтәләр. Әңгәмә “Театр төрләре”	
	IV	Транспорт	Кунакка поездда баралар. Пассажирлар билет сатып алалар. Рәсемнәр карау.	
февраль	I	Гаилә	Курчакларны киендереп урамга чыгалар. Урамда балалар белән коляска йөртүче әниләрне күзәтәләр. Дидуен «Курчакны йөртәбез»	
	II	Коткару хезмәте	Коткару хезмәте кешеләре авыр очракларда ярдәмгә ашыгалар: пожар, юлларда хәләкәт, җир тетрәү.	
	III	Машинаны төзәтәбез	Машиналарны төзәтүче янына алып киләләр, төзәтүче машиналарны карый, төзәтә.	
	IV	Автобус	Балалар автобус тукталышында торалар, автобуска утыралар, билет алалар. Әңгәмә “Җәмгыять транспортында үзеңне тоту кагыйдәләре”	
март	I	Мин сатучы	Әни кызы белән кибеткә килә, бәйрәмгә азык-төлек ала. Сатучы товар сата, үлчәүдә үлчи. Әңгәмә “Сатучы һөнәре”.	Рольләрне бүлешеп уйнау күнекмәләрен камилләштерү,балаларның дуслык турында мәгълүматларын тулыландыру, әләкләшүнең начар гадәт икәнен, дусларыңны
	II	Гаилә	8март бәйрәме: бүләкләр алу, үз кулларың белән әниләргә, әбиләргә бүләкләр ясау, өстәлне бәйрәмгә әзерләү.“Ләйлә шигырен уку, “Минем әнием” әңгәмә.	
	III	Гаилә	Курчакның киемнәрен юалар, үтәклиләр, киптерергә эләләр. Әңгәмә “Кием төрләре”.	
	IV	Цирк	Балалар циркка баралар, билетлар алалар, клоуннар тамаша күрсәтә.	
апрел ь	I	Янгын сүндерүчеләр	Янгын сүндерүчеләр чакыруга килә, янгын сүндерә, беренче ярдәм күрсәтә, кисәтә. Дидактик уен “Азбука пожарных”, “Не играй с огнем”. Уку С. Маршак «Кошкин дом», «Пожар».	

	II	“Почта”	Кешеләр бер-берсенә хатлар язалар, телеграмма, посылка җибәрәләр. Почта ташучы аларны адреслар буенча тапшыра. Почтадан җибәрелгән әйберләрнең рәсемнәрен карау. Дидактик уеннар һәм күнегүләр: «Дустыма хат», «Минем адрес».	уңайсыз хәлгә куярга ярамаганлыгын төшендерү.
	III	Телефон салоны	Балалар телефон салонына киләләр, телефоннар һәм фотоаппаратлар карыйлар, сатып алалар. Әңгәмә “Телефон ни өчен кирәк?”	
	IV	Төзелеш	Төзүчеләр киләләр, төзелеш өчен план алалар, күп машиналар өчен зур гараж, өйләр төзиләр, төзелеш объектларын тапшыралар.Рәсемнәр карау. Якын тирәдәге объектларны күзәтү.	
май	I	Уенчыклар кибете	Сатып алучылар уенчык сайлыйлар, сатучы белән киңәшәләр, кассага акча түлиләр, чекларны сатучыга бирәләр. Сатучы сатып алучылар белән әдәпле итеп сөйләшә, аларга төрле уенчыклар тәкъдим итә, аларның ни өчен яхшы булуын сөйли, уенчыкны бирә, сатып бирә. Әңгәмә “Әдәпле сатып алучылар”. Дидактик уен: «Уенчыкны тасвирла», «Нәрсә үзгәрде», «Тасвирлау буенча тап».	
	II	Гаилә	Җиңү бәйрәме: бүләкләр алу, үз кулларың белән бабайларга, әбиләргә бүләкләр ясау, өстәлне бәйрәмгә әзерләү. Әңгәмә “Җиңү бәйрәме”.	Рольләрне бүлешеп уйнау күнекмәләрен ныгыту, һөнәрләрнең кирәк-яраклары турындагы белемнәрен үстерү, диалог корып сөйләшү күнекмәләрен камилләштерү.
	III	Транспорт	Йөк һәм җидел машиналар урамда йөри, җәяүлеләр тротуардан баралар, җәяүле чыгу урыныннан юл аркылы чыгалар, бетенесе дә юл йөрү кагыйдәләрен үтиләр.Светофорга, көйләнелми торган юл чатына максатлы сәяхәт.Дидактик уен: «Ихтибар, җәяүле», «Кызыл, сары, яшел».	
	IV	Кибет	Төрле бүлекләре (табак-савыт, йорт җиһазлары, язу-сызу әйберләре һ.б.) булган яңа супермаркет ачылды. Сатып алучылар әйбер сайлыйлар, сатучыдан алар турында сөйләвен сорыйлар (төсе, материалы, кулланылышы.	

Хезмәт

Аңлатма язуы

«Хезмәт» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда хезмәткә уңай мөнәсәбәт формалаштыру максатын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Татар халык әкиятләре ярдәмендә хезмәт эшчәнлеге турында күзаллаулар формалаштыру. Баланың эш барышын татар шагыйрьләренең хезмәт турындагы шигырьләре белән бәйләү.

Балаларга аңлаешлы һөнәрләр (төзүче, электрик, сантехник һ. б.) белән таныштыруны дәвам итү. Өлкәннәрнең хезмәт чичәнлегенең мәгънәсе турында күзаллаулар формалаштыру. Хезмәт эшчәнлегенең төп бурычы булып тора. Бу бурычны тормышка ашыру түбәндәге мәсьәләләрне чишү аша башкарыла:

- зурлар хезмәте белән танышу, хезмәтнең җәмкыятькә кирәклеге һәм файдасы турында күзаллауларын формалаштыруҺәм кеше хезмәтенә хөрмәт, хезмәтнең нәтиҗәсенә сак караш тәрбияләү;
- балаларның хезмәт эшчәнлеген оештыру, эш тәҗрибәсе, эшне оештыру, зурлар һәм яшьтәшләре белән үзара уңай мөнәсәбәтләр урнаштыру күнекмәләрен камилләштерү.

Комплексы-тематик план

Тема	**Интеграция**
Сентябрь	
1. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрне шкафка тәртип белән җыеп кую күнекмәләрен формалаштыру. 2. Балаларны төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру буенча кызыксындыру. 3. Үзлегеннән бүлмә һәм җирлек гөлләренә су сибү теләкләрен уяту. 4. Балаларның кул эшләренә теләкләрен уяту: тәрбиячегә китапларны һәм дидактик материалларны ремонтларга булышу.	*Уку:* профессияләр турында хикәяләр уку, шофёр профессиясе буенча рәсемнәр карау *Аралашу:* балалар бакчасынба азык – төлек алып килүче машиналарны күзәтү, күргәннәр буенча әңгәмә оештыру.
Октябрь	
1. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрнешкафкатәртипбеләнҗыеп кую күнекмәләрен камилләштерү. 2. Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен өйрәнүне дәртләндерү. 3. Балаларда балалар бакчасы хезмәткәрләренә ярдәм итү теләкләрен уяту (урындыклар һәм өстәлләр өстеннән тузан сөртү, сөлгеләрне һәм урын–җир өстен алмаштырырга ярдәм итү). 4. Өстәлне иртәнге һәм көндезге ашка әзерләргә ярдәм итү теләкләрен формалаштыру (клакларны, чәнечкеләрне, стаканнарны кую). 5. Сюжетлы-рольлеуен «Шофёр»	*Сәламәтлек:* үз – үзеңне тәртиптә тотарга кызыксындыру, шәхси гигиена таләпләрен үтәргә өйрәтү. *Куркынычсызлык:* хезмәт кирәк–яракларыннан дөрес куллану һәм аларны дөрес урнаштыру күнекмәләрен фолмалаштиыру.
Ноябрь	

1. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрнешкафкатәртипбеләнҗыеп кую күнекмәләрен камилләштерү не дәвам итү, курчак киемнәрен юу һәм киптерергә өйрәтү. 2. Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен өйрәнүне системалаштыру. 3. Балаларны бүлмә гөлләрен утырту һәм аларны тәрбияләү өстендә эшләүне тарту.	*Уку:* повар профессииясе турында хикәяләр уку, рәсемнәр карау. *Аралашу:* балалар бакчасы кухнясына экскурсия, повар эшен күзәткәннән соң, хикәя төзергә өйрәтү. *Социальләштерү:* кушылган эшкә карата җаваплылык формалаштыру .
Декабрь	
1. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрнешкафкатәртипбеләнҗыеп кую күнекмәләрен системалаштыру. 2.Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен камилләштерү (сезонлы эш–җирлекне кардан арындыру) . 3. «Кухняда поварлар эше» дигән экскурсияне дәвам итү.	*Социальләштерү:* балаларны шәхси һәм тәркемләп кушылган эшләрне үтәргә тарту, бер–берсе арасында тәрбияче ярдәме белән эшне бүлергә өйрәтү. *Уку:* зурлар хезмәтенең киршклеге турында хикәяләр уку, зурлар хезмәтен хөрмәт итү турында үрнәк китерү. *Аралашу:* хезмәтнең җәмгыять, гаилә һәм балалар бакчасы өчен кирәклеге турында сөйләшү.
Январь	
1. Балаларны һәр эштә, кыяфәттә җыйнак булырга теләк уяту, шәхси билгедә тәрбияләү. 2. Зурлар ярдәме белән киемнәрне тәртиптә тоту күнекмәләрен формалаштыру (чистарту, киптерү). 3. Үзлегеннән зурларга ярдәм итү теләге уяту.	*Социальләштерү:* башланган эшне азагына кадәр эшләүне тәрбияләү, аны яхшы эшләүне булдыру. *Аралашу:* врач хезмәте буенча сөйләшү, рәсемнәр карау, теманы тикшерү теләге уяту.
Февраль	
1. Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен камилләштерүне дәвам итү (сезонлы эш – җирлекне кардан арындыру, сукмакларга песок чәчү) . 2. Оештырылган белем эшчәнлегенә кирәк яраклар әзерләү теләкләрен формалаштыру. 3. Балаларнытабигать почмагында орлыклар утыртырга, гөлләрне күчерергә тарту. 4. Дидактик уен «Әгәр куян авырса?»	*Куркынычсызлык:* карны көрәгәндә куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәүне формалаштыру. *Танып белү:* табигатьпочмагындагы гөлләрнең һәм усемлекләрнеңисемнәрен белү.
Март	

1. Үзлегеннән төркемдә һәм балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен ныгыту. 2. Үзлегенннән киенү – чишенү, киемнәрне шкафка тәртип белән җыеп кую күнекмәләрен системалаштыруны дәвам итү. 3. Оештырылган белем эшчәнлегенә кирәк яраклар әзерләргә омтылыш тәрбияләү, деңурлык вазыйфаларын үтәүне булдыруны дәвам итү.	*Аралашу:* йорт хайваннарын караучы хезмәте турында сөйләшү.
Апрель	
1.Дежур тору күнекмәләрен ныгыту, башланган эшне азагына кадәр эшләүне тәрбияләү . 2. Балалар бакчасы уен җирлегендә тәртип урнаштыру күнекмәләрен ныгыту (веранданы себерү, коелган ботакларны җыю). 3. Бакчада эшләүне булдыру.	*Уку:* С. Михалков«Почта», 1 өзеген ятлау. *Аралашу:* балаларга почтальон (хат ташучы) хезмәте турында сөйләү.
Май	
1.Үзенә үзең хезмәт күрсәтү күнекмәләрен ныгыту. 2. Утырткан үсемлекләрне тәрҗияләүне дәвам итү. 3. Зурлар хезмәте турында (почтальон, врач, повар, шофер) белемнәрен камилләштерү. 4. Сюжетлы-рольле уеннар «Шофер», «Шифаханә»	*Аралашу:* үсемлекләрнең үсешен күзәтү, күргәннәр буенча сөйләшү. *Социальләштерү:* уеннарда рольләрне дөрес башкаруны ныгыту.

Белем өлкәсе “Социаль-шәхси үсеш” җәмгыятьтәге әхлак һәм әдәп кануннарын үзләштерүгә юнәлгән.
Тематик план интеграция принциплары һәм төрле хезмәт һәм иҗат эшчәнлеге, көнкүрештәге куркынычсызлык кагыйдәләрен формалаштыру федераль дәүләт белем бирү стандартына нигезләнеп төзелгән.

Куркынычсызлык

Аңлатма язуы

«Куркынычсызлык» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге үз тормышыңның куркынычсызлыгы нигезләрен һәм экологик аң (әйләнә-тирә дөнья куркынычсызлыгы) алшартларын формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Тормыш куркынычсызлыгы нигезләрен формалаштыру

Балаларны балалар бакчасында көндәлек режим һәм үз- үзләрен тотуның иң элементар кагыйдәләре белән, бүлмәдә хәвеф-хәтәрсез йөрү кагыйдәләре белән таныштыруны дәвам итү.

Үз тормышың куркынычсызлыгы нигезләре турында белемнәрне үзләштерү, саклык, сизгерлек хисе тәрбияләү. Кайчы, пычак, очлы предметлар белән эш итүдә, спорт инвентаре, пыяла предметлар кулланганда сак булырга күнектерү.

Балаларны тормышта яңа, алар өчен гадәти булмаган очракларда, таныш булмаган кешеләр белән очрашканда үз- үзләрен дөрес тотарга

өйрәтү.

Юлларда хәвеф-хәтәрсез йөрү тәртибе формалаштыру

Юл хәрәкәтендә светофорның кызыл, сары, яшел төсләренең урнашу тәртибе һәм мәгънәләре белән таныштыру. Светофор сигналы буенча хәрәкәт итәргә күнектерү.

Балаларны юнәлешләрне (алга - артка, өскә - аска, уңга - сулга) аерырга гына түгел, шулай ук күрсәтелгән юнәлештә йөрергә, үзеңә карата теге яки бу әйбернең торышын (миннән сул якта - өй, уңда - машина, алда - җәяүлеләр, артта - велосипедчы) билгеләргә өйрәтү.

Чагыштырмача хәрәкәт итү тизлеген (тиз, акрын) билгеләргә, транспорт чараларының (трамвай, автобус, янгын сүндерү машинасы, ашыгыч ярдәм машинасы һ. б.ның) тавыш сигналларын аерырга, тавыш чыганагының кайда булуын сиземләргә, кирәк очракта туктарга өйрәтү. Ишетү-хәрәкәт координациясен үстерү.

Кайбер җәмәгать транспортлары (троллейбус, автобус, трамвай, поезд, самолёт, теплоход һ. б.) турында күзаллауларны баету; маршрут транспорты (автобус, троллейбус, трамвай) тукталышы урыннарын билгеләү; «Автобус яки троллейбус тукталышы»н аңлатучы билге белән таныштыру. Җәмәгать транспортына утыру һәм аннан чыгу кагыйдәләренә игътибар итү.

Балаларга метрополитен, тимер юл, поезд, машинист хезмәте, тимер юлда һәм тимер юл транспортында үз-үзеңне тоту кагыйдәләре турында сөйләү. Тимер юл макеты белән таныштыру.

Урамда үз-үзеңне тотуның иң элементар кагыйдәләрен (йөгермәү, кычкырмау, тротуар кырыеннан йөрмәү һ. б.) үтәүгә ирешү. Җөяүле юлы белән, «җәяүлеләр юлы» билгесе белән таныштыру; урамны кайда һәм ничек аркылы чыгу турында, велосипедта йөрү кагыйдәләре турында аңлату.

Уңга һәм сулга борылышлар ясап, түгәрәк буенча, предметларны әйләнеп үтеп, өч тәгәрмәчле велосипедта йөрергә ойрөтүне дәвам итү. Үз хәрәкәтләре белән идарә итә белү, тормозга басып туктата алу күнекмәләрен үстерү. Спорт мәйданчыгында иркен ориентлаша белүне камилләштерү.

Транспорт чараларының охшаш һәм аермалы якларын табарга, билгеләнгән үзлекләре һәм функциональ үзенчәлекләре буенча чагыштырырга һәм төркемнәргә берләштерергә өйрәтү, алынган мәгълүматны гомумиләштерергә тырышуларын («Охшашны җый», «Оча, йөзә, йөри» һ. б.) хуплау.

Өлкәннәр хезмәте турындагы белемнәрен киңәйтү: троллейбус (автобус) йөртүче троллейбус (автобус) йөртә; кар җыйгыч машинаны йөртүче юлларны кардан чистарта; ЮХИДИ инспекторы юлларда автомобильләр хәрәкәтен җайга сала һ. б.; эш төрләре һәм эш максаты арасында бәйләнешне ачыкларга ярдәм итү.

Балаларның, сюжетлы-рольле уенда юлда имин йөрү кагыйдәләрен чагылдыру өчен, мөстәкыйль рәвештә пред- метлы-уенлы мохит тудыруларын, модульләргә уен мәгънәсе бирүләрен, образлы һәм техник уенчыкларны, аларны алыштыручы алмаш предметларны куллануларын хуплау.

Балаларны уен ситуацияләрендә шартлы уйдырманың максатын аңларга, коллективта уен кагыйдәләренә яраклашып эш итәргә, игътибарлы булырга, уен персонажларының (транспорт йөртүчеләр, җәяүлеләр, пассажирлар һ. б.) роль буенча хәрәкәтләрен төгәлрәк башкарырга, ишетү һәм күрү сигналларына, әйләнә-тирәдәге көтелмәгән үзгәрешләргә тиз җавап бирергә, мөстәкыйльлек күрсәтергә һәм мәйданда ориентлашырга өйрәтү.

Мөстәкыйль дидактик уеннарда балаларның алган тәҗрибәләрен файдалануга шартлар тудыру. Төрле характердагы ял итү уеннары

оештыру; юл йөрү кагыйдәләрен өйрәнү өчен әһәмиятле ситуацияләрне эченә алган уен-мавыгулар, курчак театры, сәхнәләштерелгән гади әсәрләр, уеннар өйрәнү.

Балаларда, шартлар буенча һәм үзләре уйлап тапканча, шәһәр (авыл) урамнары макетын төзү теләкләрен үстерү. Балаларны объектларның пространстводагы сурәтләмәләрен - озынлыкларын (биеклекләр, киңлекләрен) аера белү; деталь һәм аның өлешләренең урынын (өстән, астан, өстенә, астына һ. б.) билгеләүгә; объектларны (деталь һәм аның өлешләрен һ. б.ны) анализларга өйрәтү; тимер юллар, ике яклы хәрәкәт итү юллары, күперләр, гаражлар һ. б.төзүгә омтылышларын үстерү.

Балаларны табигать күренешләренә, тәүлектәге үзгәрешләргә һәм аларның әйләнә-тирәдә чагылышына (кич - урамда караңгы төшә - багана башларында фонарьлар яна, машиналар фараларын кабыза) игътибар итәргә өйрәтү.

Юлларда куркынычсыз йөрү кагыйдәләрен өйрәнү процессына кызыксыну уяту.

Экологик аң алшартларын формалаштыру

Балаларны хайваннар белән очрашканда сак булырга өйрәтү, агулы үсемлекләрнең үзлекләре турында кисәтү.

Кайбер куркыныч сыеклыклар, газсыман матдәләр, ут, зарарлы ашамлыклар турында, витаминнар, дару препаратларын күп күләмдә кабул итүнең куркынычлыгы турындагы күзаллауларын үстерү.

Комплекслы - тематик план

Ай	Атна	Тема	Бурычлар	Интеграция
сентябрь	I	Светофор- безнең дус. Уен «Светофор маҗаралары»	Светофор , светофорның төсләре турында белемнәрен ныгыту. Машина юлындаһәм тротуарда үз-үзеңне тоту кагыйдәләре булән танышуны дәвам итү. Урам 2 өлешкә бүленгән икәнлеге турында белемнәрен үстерү.	*Иҗади сәнгать*: рәсем яки ябыштыру «Светофор». *Уку*: А. Усачев «Домик у перехода» (ятлау) *Социаль – коммуникатив үсеш*: фикер йөртү : «Берүзем өйдә», «Берүзем урамда», рәсемнәр буенча кечкенә хикәя төзү. *Физик культура*: хәрәкәтле уен «Төсле автомобильләр»
	II	Өйдәге куркынычсызлык чыганаклары	Балаларны көнкүреш предметлары белән таныштыру, аларның сәламәтлеккә зыян китерергә мөмкинлекләре турында аңлату. Көнкүрештәге куркынычсызлык кагыйдәләрен ныгыту.	
	III	Ачык тәрәзәләр	Балаларга ачык тәрәзәләрнең һәм балконнарның куркынычлык тудыру турында аңлату. Транспорт төрләре белән танышуны дәвам итү.	
	IV	Алдакчы кыяфәт	Балаларга таныш булмаган кешеләр куркыныч янавы турында аңлату. Таныш булмаган кешеләрнең җәберләүләре вакытында үз-үзеңне дөрес тоту турында өйрәтү. 01, 02,03 телефоннарыннан дөрес куллану турында сөйләшү.	

Октябрь	I	Урам белән танышу	Шәһәр урамнары турында күзаллауларын киңәйтү.	*Социаль – коммуникатив һәм танып белү үсеше:* урамга экскурсия. Уен “Дөрес – дөрес түгел». *Сөйләм үсеше:* имитацион уен «Юл аркылы ничек дөрес чыгарга». *Уку*: В. И. Мирясова шигырьләре *Иҗади сәнгать*: рәсем «Машиналар юлда». *Сәламәтлек*: иртәнге гимнастиканың, чыныктыруның, спорт белән шөгыльләнүнең файдасы турында сөйләшү «ЗОЖ» төшенчәсе кертү; һәлактләр булганда зурларга эндәшүнең кирәклеген аңлату “Зурлар безгә ярдәм итә”
	II	Көтелмәгән очрашу	Таныш булмаган балалар һәм яшүсмерләр белән аралашу кагыйдәләрен аңлату, 01,02,03 телефоннарын куллану кагыйдәләрен ныгыту.	
	III	Юл йөрү билгеләре. *Дидактик уен* «Төс буенча сайла». *Имитацион уен* «Мин - шофер», *«Мин* - машина»	Юл йөрү билгеләренең әһәмияте турында өйрәтү. Юлда машина йөреше 2яклы булуын аңлату. «Җир асты юлы» билгесе белән таншышу.	
	IV	Сәламәт буласың килсә...	«Сәламәтлек төшенчәсе белән танышу».	
ноябрь	I	Светофорның 3 төсе *Дидактик уен* «Җәяүлеләр һәм транспорт»	Светофорның төшенчәсетурында белемнәрен ныгытую. Җәяүлеләрнең юлда йөрү кагыйдәләре буенча белемнәрен формалаштыру.	*Танып белү һәм сөйләм үсеше*: Хикәя төзү «Юлда үзеңне ничек тотарга?” *Җыр*: музыкаль-дидактик уен «Урамны тыңлыйбыз». *Социальләштерү*: имитацион уен «Без автобуста». *Иҗади сәнгать*: ябыштыру «Минем машинага гараж». *Уку*: С. Маршак «Светофор» (ятлау). Танып белү: рәсем буенча кеше төзелешен карау
	II	Шәһәр буенча сәяхәт. *Дидактик уен* «Юл йөрү кагыйдәләрен бел һәм үтә”	Шәһәрдә транспортта йөрү үзенчәлекләре белән танышу.	
	III	Транспортта үз-үзеңне дөрес тоту. Уен «Без барабыз, барабыз.....»	“Куркынычсызлык утравы” билгесе һәм әһәмияте белән таныштыру. Җәмгыять транспортынндә үз-үзеңне дөрес тоту күнекмәләрен формалаштыруны дәвам итү.	
	IV	Кешенең тән төзелеше	Кешенең тән төзелеше турында таныштыру (сулыш органнары, умыртка сөяге, ашказаны, кан әйләнеше)	
декабрь	I	Айболит дәресләре	«Вирус, микроб» төшенчәләре кертү. Чирләрдән котылу чаралары белән таныштыру, авырганда терелә чаралары турында сөйләшү. Чыныктыру һәм витаминнарның файдасын аңлату.	*Аралашу:*хикәя төзү«Безгә“Ашыгыч ярдәм" машинасы килә». *Уку:*К. Чуковский «Айболит» (уку һәм өзеген ятлау)

	II	Юлдагы ярдәмчеләр	«Пешеходный переход», «Балалар» билгеләре турында белемнәрен камилләштерү.	*Иҗади сәнгать: ябыштыру* «Безнең урамдагы автобус». *Җыр:* имитацион уен«Мин машина». *Уку:* А. Усачев«Дорожнаяпесня»(ятлау)
	III	Әдәп кагыйдәләре	Балаларның транспортта йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту.	
	IV	Җәяүлеләр һәм йөртүчеләр. *Сюжетлы–рольлеуен*«Мин шофер»	Шофер хезмәтетранспорт төрләре, аларның йөреше белән таныштыруны дәвам итү.	
январь	I	Сак бул, бозлавык!	Кышкы юлның үзенчәлекләре белән таныштыру, куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәүне булдыру.	*Иҗади сәнгать:*рәсем «Юлда әни белән» һәм ябыштыру «Грузовик». *Аралашу:* әңгәмә" Кышкы юлда һәм сулыкларда үзеңне тоту кагыйдәләре", ПДД буенча табышмаклар үткәрү. *Уку:* А. Дорохова «Зеленый, желтый, красный». *Социальләштерү:* бармак театры«Светофор", юлдагы машиналарны күзәтү *Хезмәт:* сукмакларга бозлавык вакытында песок сибү
	II	Кыш көне сулыклар	Кыш көне сулыкларның үзенчәлекләре белән таныштыру, куркынычсызлык кагыйдәләрен үтәүне булдыру.	
	III	Юл йөрү билгеләре. *Дидактик уен* "Юл билгеләрен дөрес куй"	«Пешеходный переход», «Җир асты юлы» и «Сак бул: балалар» билгеләре белән таныштыруны дәвам итү. Машина юлы 2 яклы булырга мөмкин икенен искәртү.	
	IV	Сак бул, бозлавык!	Бозлы юлда сак йөрерүне кисәтү, егылган кешегә беренче ярдәм күрсәтергә тәкъдим итү.	
февраль	I	Мин җәяүле. *Уен* «Без юл аркылы чыгабыз»	Җәяүлеләрнең юлда йөрү кагыйдәләре белән таныштыруны дәвам итү. Юл билгеләре буенча белемнәрен камилләштерү.	*Иҗади сәнгать*: ябыштыру «Машинага тәгәрмәчләр». Уку: Т.Александрова «Светофорчик». Аралашу: «Мин югалсам...» дигән темага әңгәмә оештыру. *Физик культура*: «Нәрсә ул юл чаты?" дигән темага уеннар оештыру
	II	Юл кырыендагы өй	Светофорның үзенчәлекләре турында белемнәрен үстерү. Юл йөрү билгеләре турында күзаллауларын формалаштыруны дәвам итү.	
	III	«Йөртүчеләр һәм җәяүлеләр». *Сюжетлы-рольле уен* «Шофер»	Юлда билгеләргә карап ориентлашырга өйрәтү. Кышкы юлдагы машиналарны күзәтү.	
	IV	«Әгәр син урамда югалсаң»	Урамда югалсаң үз-үзеңне дөрес тоту кагыйдәләренең рәте белән таныштыру.	
ма рт	I	Сак бул, юл чаты! *Уен* «Кем иң укымышлы	Юл чатындагы юлда машиналарның йөрү тәртибе белән таныштыру.	*Иҗади сәнгать:* рәсем «Юл һәм тротуар», ябыштыру «Минем яраткан

		җәяүле?»		транспорт төре». *Уку:* В. Головко «Правила движения». *Аралашу:*әңгәмә «Ничек машиналар кешеләргә ярдәм итәләр»
	II	Транспорт төрләре. *Уен* «Машиналар күргәзмәсе»	Юлда йөрүче машиналарны күзәтү, машина төрләрен истә калдыру	
	III	*Уен* «Кем иң яхшы җәяүле? »	Балаларның юл йөрү билгеләре турында белемнәрен киңәйтү	
	IV	Минем микрорайон	Микрорайон макетында ориентлашырга өйрәтү. Практикада алган белемнәрне куллануны булдыру.	
апрель	I	Урамдаятимхайваннар	Урамда очраган ятим хайваннар белән үз-үзеңне дәрес тоту кагыйдәләрен өйрәнү. Балалар бакчасыннан өйгә кайту юлы турында сөйләшү	*Социаль – аралашу үсеше:* сюжетлы-рольле уен «Җәяүлеләр һәм йөртүчеләр» *Җыр:* күңел ачу «Балалар урманда». *Иҗади сәнгать:* төзү «Минем урам». *Аралашу:* әңгәмә «Велосипедта йөрим». *Уку:* В. Кожевников «Светофор». *Сәламәтлек:* әңгәмә “Зарарлы үсемлекләр”
	II	Тема: «Безнең ярдәмчеләр». *Дидактик уен* «Сөйләшүче юл билгеләре»	Балалар бакчасыннан өйгә кайту юлы турында белемнәрен камилләштерү	
	III	Урманда үзеңне ничек тотарга?	Урманда үз-үзеңне дөрес тоту кагыйдәләре белән танышу, янгын чыганакларын кисәтергә өйрәтү.	
	IV	Зарарлы үсемлекләр	«Зарарлы үсемлекләр» төшенчәсе белән таныштыру, урманда үз-үзеңне дөрес тоту кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту.	
май	I	Юлда җәяүле. *Дидактик уен* «Светофорны җый»	Алган белемнәрне кулланып юлда йөрү күнекмәләрен камилләштерү, светофор турында белемнәрен ныгыту	*Иҗади сәнгать: рәсем* «Мин балалар бакчасына барам»; күргәзмә оештыру «Үз кулларың белән ясалган светофор. *Физик культура:* хәрәкәтле уеннар “Төсле автомобильләр”, “Чыпчыклар һәм автомобиль” *Коммуникация: әңгәмә* “Без урамда уйныйбыз”
	II	Өйгә таба юл. *Дидактик уен* «Микрорайон буенча сәяхәт»	Микрорайон макеты буенча хәрәкәтләнү буенча белемнәрен киңәйтү. Өйгә кайту юлында тәртип кагыйдәләрен ныгыту	
	III	Мин юл йөрү кагыйдәләрен беләм	Төрле юл ситуацияләреннән чыгу юлларын өйрәтү.	
	IV	Юлда үз-үзеңне тоту кагыйдәләре. *Сюжетлы – рольле уен* «Йөртүчеләр һәм җәяүлеләр»	Юл йөрү билгеләре, юлда үз-үзләрен тоту кагыйдәләре турындагы белемнәрен ныгыту	

2.3.2. «ТАНЫП БЕЛҮ ҮСЕШЕ»белем бирү өлкәсе

ЭЛЕМЕНТАР МАТЕМАТИК ТӨШЕНЧӘЛӘР ФОРМАЛАШТЫРУ

Аңлатма язуы

Элементар математик төшенчәләр формалаштыру баланың акыл үсешендә зур урын алып тора. Оештырылган белем бирү эшчәнлегендә күп төрле дидактик уеннар кулланыла, логик мәсьәләләр чишелә.

Ел ахырына балалар алган белемнәр:

• предметларның характерлы билгеләрен аералар (төс, форма, зурлык);
• 5кә кадәр саный беләләр, барлыгы ничә? соравына җавап табалар;
• предметларны чагыштырып парларын табалар;
• 3-5 предметны бергә зурлыклары буенча чагыштыралар, үсә бару тәртибендә урнаштыралар;
• геометрик фигураларны һәм җисемнәрне аералар: өчпочмак, түгәрәк, квадрат, турыпочмаклык; шар, куб, цилиндр; аларның үзенчәлекләрен күрсәтә беләләр;
• пространствода һәм кәгазьдә ориентлаша алалар;
• уң һәм сул кулны аералар;
• тәүлек төшенчәсен аңлыйлар.

Комплекслы – тематик план

Ай	Атна	Эшчәнлек темасы	
сентябрь	I	Тигез-бертигез	1. 2төркем предметларны чагыштыра белүне камилләштерү:тигез, шулкадәр сүзләрен куллану 2.2 предметны зурлыгы буенча чагыштыра белүне ныгыту: зур, кечкенә, зуррак, кечкенәрәк сүзләрен куллану. 3.Үз-үзеңдә ориентлаша белүдә күнектерү: алда-артта,уңда-сулда,өстә-астасүзләрен куллану.
	II	Күп,аз,бертигез	1. 2 төркем предметларны (төсе,формасы буенча) чагыштыруда күнектерү. 2. Күп-аз,бертигез,никадәр булса-шулкадәр сүзләрен кулланырга өйрәтү. 3. Вакыт берәмлекләрен (иртә,көн,кич,төн) аера һәм атый белүләрен ныгыту.
	III	Озын-кыска,киң-тар	1.Геометрик фигураларны аера белүләрендә күнектерү. 2.Озынлыклары һәм киңлекләре буенча предметларны чагыштыра белүләрен камилләштерү. 3.Предметларны төсе,формасы буенча чагыштыра белүләрен үстерү.
	IV	Биек-тәбәнәк,биегрәк-тәбәнәгрәк	1. 2 төркем предметларны чагыштырырга өйрәтүне дәвам итү. 2. Геометрик фигураларны аерыра белүне ныгыту. 3. 2 предметларны биеклекләре буенча чагыштыруда күнектерү.
ок тя	I	3 саны.Уң һәм сул кул	3 кә кадәр санарга һәм “ничә?”соравына җавап бирергә өйрәтү; тоемлау юлы белән геометрик фигураларны танып белергә күнектерү;уң һәм сул кулларны аера белүне ныгыту.

	II	3кә кадәр саныйбыз	Предметларны 3кә кадәр санау, “күпме?” соравына җавап табу, геометрик фигуралар турында белемнәрен камилләштерү.
	III	Озын –кыска	Предметларны озынлыклары буенча чагыштыру, предметларны 3кә кадәр саный белүне камилләштерү.
	IV	3 эчендә санау	Тәртип буенча санау: “ничә?”, “сан буенча ничәнче?” сорауларына җавап бирергә өйрәтү. Озынлыгы, киңлеге буенча бертөрле предметларны таба белергә күнектерү; озын, озынрак, кыска- кыскарак, киң, тар, таррак, биек, биегрәк, тәбәнәк, тәбәнәгрәк сүзләрен кулланып дөрес билгеләү; турыпочмаклык белән таныштыру һәм аны квадрат белән чагыштыру.
ноябрь	I	4кә кадәр саныйбыз	4кә кадәр санарга өйрәтү, турыпочмаклыкны өчпочмак белән чагыштыру.
	II	Турыпочмаклык	Турыпочмаклык белән танышу, квадрат белән чагыштыру, өйрәнгән геометрик фигураларны кабатлау
	III	4кә кадәр саныйбыз	4кә кадәр санауны дәвам итү, геометрик фигураларны бер – берсе белән чагыштыру, ”ничәнче?” соравына җавап табу.
	IV	5 кә кадәр саныйбыз	5кә кадәр санарга өйрәтү, логик мәсьәләләр чишү, пространствода ориентлашуны булдыру.
декабрь	I	Таррак –киңрәк	Таррак- киңрәк төшенчәләре өстендә эшләү, 5кә кадәр санауны ныгыту.
	II	Калын – нечкә	Калын – нечкә төшенчәләре турында белемнәрен камилләштерү, логик мәсьәләләр чишү.
	III	Цилиндр	Цилиндр белән таныштыру, аның өлешләрен карау, шар белән чагыштуру, төсләр һәм форма төшенчәләрен камилләштерү.
	IV	Цилиндр	Цилиндрны бышка төр фигуралардан аера белү күнекмәләрен үстерү.
гыйнвар	I	5кә кадәр санау	5 эчендә санның тәртип мәгънәсен аңлату эшен дәвам итү.
	II	Тәртип саны	5 эчендә санауның тәртип мәгънәсен аңлату эшен дәвам итү.
	III	5 эчендә санау (ныгыту)	5 эчендә предметларны санарга күнектерүне дәвам итү;алда алган белемнәрне ныгыту, балаларның зиһеннәрен үстерү.
	IV	Тәүлек (5 эчендә санау кабатлау)	Тәүлек төшенчәсе кертү, тәүлек өлешләрен аера белү осталыкларын формалаштыру, сюжетлы рәсемнәрдән аерымлыклар табу.
февраль	I	Тәүлек	Тәүлек өлешләрен аера белү күнекмәләрен камилләштерү, предметларны бер-берсе белән чагыштыру.
	II	Үсү тәртибе	Предметларны бер-берсе белән чагыштыруны дәвам итү, 5 предметны үсү тәртибендә урнаштырырга өйрәтү.
	III	Уңга – сулга	Прострaствода ориентлашуны дәвам итү, алга-артка, уңга–сулга төшенчәләре турындагы белемнәрен камилләштерү.
	IV	Геометрик фигуралар	Геометрик фигуралар турындагы белемнәрен үстерүне дәвам итү, логик мәсьәләләр чишү.
ма	I	Зур-уртача-кечкенә	Предметларны размерлары буенча чагыштыру, үсә бару тәртибендә урнаштыру күнекмәләрен

			системалаштыру.
	II	Кирегә санау	5тән алып 1гә кадәр санарга өйрәтү, 5әчендәге предметлар белән логик мәсьәләләр чишү.
	III	Кирегә санау	5тән алып 1гә кадәр саный белү күнекмәләрен үстерү, геометрик фигураларны кабатлау.
	IV	Предметларны чагыштыр	5 саны эчендәге предметларны чагыштыруны дәвам итү, алган белемнәрен камилләштерү.
апрель	I	Күп – аз	Күп–аз, күбрәк–азрак төшенчәләре белән таныштыруны дәвам итү, логик мәсьәләләр чишү.
	II	Предметлар	Предметларны озынлыклары, киңлекләре, зурлыклары буенча чагыштыра белүне камилләштерү, өйрәнгән математик төшенчәләрне ныгыту.
	III	1,2,3,4,5	5кә кадәр санау, бирелгән сан буенча предметлар кую, таныш геометрик фигураларны аеру һәм дөрес атау.
	IV	Пространствода ориентлашу	Балаларны ике төркемне чагыштырырга, чагыштыру нәтиҗәләрен сүз белән әйтә белү, пространствода, вакытта ориентлашу күнекмәләрен ныгыту.
май	I	5кә кадәр саныйбыз	5кә кадәр санау күнекмәләрен ныгыту.
	II	Геометрик фигуралар	Геометрик фигуралар турында алган белемнәрен ныгыту.
	III	Логик мәсьәләләр чишү	Логик мәсьәләләр чишә алу күнекмәләрен ныгыту.
	IV	Тәүлек	Тәүлек, тәүлек өлешләре турында алган белемнәрен ныгыту.

ПРЕДМЕТЛЫ ТИРӘЛЕК, СОЦИАЛЬ ДӨНЬЯ, ТАБИГАТЬ ДӨНЬЯСЫ БЕЛӘН ТАНЫШТЫРУ

Аңлатма язуы

«Танып белү үсеше» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда танып белү ихтыяҗларын ҺӘМ акылны үстерү максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә ҺӘМ белем бирү бурычларын билгели.

Баланы үзе яши торган урам, шәһәр (авыл), республика исемнәрен әйтергә өйрәтү. Шәһәрнең (авылның) истәлекле урыннары турында сөйләү.

Туган шәһәрдә (авылда) булган вакыйгалар турында әңгәмәләрдә ешрак катнашу тәҗрибәсе туплауларына ирешү. Туган як образлары белән бәйле буклетлар, журналлар, рәсемле китаплар, альбомнар, истәлекле урыннарда гаилә белән төшкән фотосурәтләр, значоклар, открыткалар җыелмасы тупларга теләк тудыру.

Кеше яши торган торак төзелеше (шәһәрдә һәм авылда), йорт кирәк-яраклары турында күзаллаулар булдыру. Кеше кулы белән ясалган җайланмаларның төзелеше һәм билгеләнеше турында сораулар бирергә, һәр яңалык белән танышырга омтылыш тәрбияләү.

Кешенең хуҗалык эшчәнлеген - үзе, тору урыны, йорт хайваннары һәм үсемлекләр, ишегалдының, урамының чисталыгын - кайгыртуы турында беренчел күзаллаулар формалаштыру. Шәһәр (авыл) урамнарын, торак йортларны тәртиптә тотарга теләк тудыру.

Бирелгән урынның кайбер үсемлекләре: агачлар (нарат, өрәңге), бүлмә гөлләре (бальзамин, фуксия), гөмбәләр (ак гөмбә, майлы гөмбә, баллы гөмбә), җимешләр (алма, слива), яшелчәләр (кыяр, помидор, суган, кишер, шалкан), җиләкләр (кура җиләге, миләш, чия, карлыган) белән таныштыруны дәвам итү. Өлкәннәргә җиләк-җимеш, яшелчәләр уңышын җыярга булышу теләге тудыру.

Бөҗәкләр (кырмыска, умарта корты, коңгыз, шөпшә) турындагы күзаллауларын баету; кыргый һәм йорт хайваннары, төркемдәге табигать почмагында яшәүчеләр белән танышуны дәвам итү. Балалар бакчасындагы участокка очып килүче кошларны (чыпчык, кызылтүш, песнәкне) күзәтү оештыру, аларны ел буена өстәмә ашатырга теләк уяту.

Балаларның кырда, урманда, елгада күргәннәрен сөйли алуларына ирешү. Үзләренә ошаган үсемлек, хайван, табигать почмагының рәсемен ясарга, фотога төшерергә омтылыш тәрбияләү

Комплекслы – тематик план

Ай	Атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сентябрь	I	Балалар бакчасы	Балаларны бакчада эшләүче хезмәткәрләр белән таныштыру, балалар бакчасының адресын, килү юлын искә төшерү.
	II	Безнең китаплар	китапка карата кызыксыну формалаштыру,сыйфат билгеләрен куллану хисабына сүзлек байлыгын активлаштыру.
	III	Бакчада	Яшелчәләр, җиләк – җимешләр турында белемнәрен камилләштерү, тәмен, формасын, төсен истә калдыру.
	IV	Аквариумда ниләр яши?	Балыклар тормышы белән таныштыру, тышкы кыяфәтләре, төсләре турында белемнәрен камилләштерү.
октябрь	I	Минем яраткан шәһәрем	Туган якка карата мәхәббәт тәрбияләү, яши торган шәһәрнед иң матур һәм күренекле урыннары белән таныштыру.
	II	Әти,әни һәм мин	Балаларның гаиләләре турында күзаллауларын киңәйтү; балаларның фикерләвен,хәтерен үстерү;туганлык хисләре тәрбияләү.
	III	Мин-үзем өчен иң кадерле кеше	Балаларда үзләренең бердәнбер булулары турында күзаллаулар формалаштыру; балаларның үзаңнарын үстерү; тышкы кыяфәтләренә игътибарлылык тәрбияләү.
	IV	Минем данлыклы шәһәрем	Балаларны туган шәһәр белән таныштыруны дәвам итү;шәһәрнең тарихы,Татарстан республикасы турында белем бирү; кабул итү сәләтләрен үстерү; балаларда туган шәһәр белән горурлану хисләре,төзүче һөнәренә хөрмәт тәрбияләү.
	V	Минем туган илем-Рәсәй	Балаларда туган ил, аның тарихы, байраг турында күзаллаулар формалаштыру; кабул итү сәләтләрен үстерү; туган илгә мәхәббәт, төгәллек тәрбияләү.
ноябрь	I	Безнең яраткан апабыз	Тәрбияче ярдәмчесе һөнәре турында балаларның күзаллауларын формалаштыруны дәвам итү; балаларның игътибарын, хәтерен үстерү; өлкәннәр хезмәтенә карата хөрмәт тәрбияләү.
	II	Җәнлекләр кышка әзерләнә	Балаларныҗәнлекләрнең кышкы табигатьтә яшәү рәвеше белән таныштыруны дәвам итү; грамматик яктан дөрес сөйләмен үстерү; балаларда тере табигатькә карата кызыксыну тәрбияләү.
	III	Иң кадерлем, якыным-	Әниләрне хөрмәт итәргә өрәтү; аларга карата җылы хисләр тәрбияләү; шатландырырга,һәрчак

		әнием	сүзләрен тыңларга кирәклегенә төшендерү.
	IV	Әниләрен табыйк	Йорт хайваннарынакарата миһербанлылык тәрбияләү; тышкы билгеләренә карап, хайваннарны аерып күрсәтә белү күнекмәләрен үстерү,ничек тавыш бирүләрен әйтергә өйрәтү.
декабрь	I	Кыш билгеләре	Кышкы табигатькә хас билгеләр турындагы белемнәрен үстерү, башка ел фасыллары белән чагыштыру, матурлыкка соклану хисе уяту.
	II	Хуш киләсең карлы кыш	Балаларның кыш турында белемнәрен тирәнәйтү; игътибарны, бәйләнешле сөйләмтелен үстерү; биремнәрне үтәүгә кызыксыну уяту.
	III	Җимнәр сибәм кошларга	Кошларга карата кайгыртучанлык тәрбияләү. Кызыксынучанлык күнекмәләрен үстерү; өлкәннәр ярдәмендә җимлекләр куярга өйрәтү.
	IV	Яңа ел уенчыклары	Балаларны Яңа ел бәйрәмен каршыларга әзерләү,чыршы уенчыклары белән таныштыру, пыяладан ясалган уенчыкларның, предметларның билгеләрен ачыклау; балаларның сенсор сәләтләрен һәм кызыксынуын, күзәтүчәнлеген үстерү; чыршы уенчыкларына сак караш тәрбияләү. Бәйрәмгә карата кызыксыну уяту.Яңа ел бәйрәменә серлелек өстәү.
январь	I	Минем гаилә	Гаилә төшенчәсе турында белемнәрен үстерү, гаилә турында кечкенә хикәя төзү, балаларда зурларга һәм кечкенәләргә карата ихтирамлылык тәрбияләү.
	II	Кыш билгеләре	Балаларның кыш турындагы белемнәрен ныгыту; балаларның күрсәтмә образлы фикерләвен үстерү; туган табигатькә мәхәббәт һәм эстетик хисләр тәрбияләү.
	III	Җәнлекләркышкы урманда	Балаларның кыргый хайваннар турындагы күзаллауларын формалаштыру, табигаттәге сезонлы үзгәрешләр турындагы белемнәрен ныгыту; бәйләнешле сөйләм телен үстерү, сөйләмнең грамматик төзелешен камилләштерү; хайваннарга сакчыл караш тәрбияләү.
	IV	Кыш көне агачлар	Кыш көне агачлардагы үзгәрешләрне билгеләү, чыршы күркәсен күзәтү.
февраль	I	Йорт хайваннары	Йорт хайваннары турында белемнәрен камилләштерү, песине һәм этне күзәтү, үз-үзләрен тотышларын билгеләү.
	II	Юллариминбулсын	Юлда үз-үзеңне дөрес тоту кагыйдәләрен кабатлау, ныгыту.
	III	Үсенте	Балаларны чәчәк, суган үрентеләре утыртырга өйрәтү, урентеләрнең шытып чыгуын күзәтеп тору кирәклеген аңлату.
	IV	Без- солдатлар!	Балаларны Ватанны саклаучылар көне б/н таныштыру; очкычның, вертлетның өлешләрен, формасын аерырга һәм атарга өйрәтүне, исемнәрне сыйфатлар белән яраклаштыру күнекмәләре формалаштыруны дәвам итү.
март	I	Яз килә, яз!	Балаларны яз, аның айлары, билгеләре турында белемнәрен ныгыту; табигать күренешләре турында күзалауларын формалаштыруны дәвам итү; табигатькә сак караш тәрбияләү.
	II	Әниемтурындасөйлим	Бәйрәмнәр белән таныштыруны дәвам итү,әниләргә хөрмәт тәрбияләү.
	III	Өй җиһазлары	Балаларны өй җиһазлары белән таныштыруны дәвам итү, билгеле бер билгеләр буенча туплау.

	IV	Язгы эшләр	Балаларны яз, анын айлары, билгеләре турында белемнәрен ныгыту;яз көне башкарыла торган эшләр турында күзаллау формалаштыруны дәвам итү
апрель	I	Табак-савытлар	Табак – савытлар белән таныштыруны дәвам итү, билгеле бер билгеләре буенча бер төркемгә туплау
	II	Мин яшәгән йорт	Шәһәр урамнары белән таныштыруны дәвам итү, яшәгән адресларын белергә кирәклеген аңлату, туган якка карата мәхәббәт тәрбияләү.
	III	Галәм киңлекләренә сәяхәт	Беренче очучы Юрий Гагарин белән танышу аша илебезгә карата горулык хисләре тәрбияләү, образлы күзаллауларын үстерү,Кояш системасы, планеталар турында элементар белешмә бирү, алар турында күбрәк беләсе килү теләге уяту.
	IV	Габдулла Тукай	Балаларда Г.Тукайның күпкырлы иҗатына кызыксыну уяту,ихтирам хисләре тәрбияләү.
май	I	Тәҗрибә.Суның үзенчәлекләре	Яшәү чыганагы булган суга сак караш тәрбияләү.Гади тәҗрибәләр һәм уеннар аша балаларның су үзенчәлекләре турындагы белемнәрен тирәнәйтү.
	II	Җиңү бәйрәме	Җиңү көне турында күзаллауларын формалаштыру, кайбер хәрби һөнәрләр белән таныштыруны дәвам итү. Хәрбиләр һөнәренә хөрмәт, горурлык хисләре тәрбияләү.
	III	Нәрсә улКызыл китап?	Балаларны сирәк очрый торган үсемлекләр турындагы китап белән таныштыру.Китапка кертелгән хайван һәм үсемлекләрне кызгану,саклау хисләре тәрбияләү.
	IV	Чәчәкләр	Җәйге табигаттәге үзгәрешләр белән таныштыруны дәвам итү. Чәчәкләргә карата сакчыл караш тәрбияләү.

2.3.3. «СӨЙЛӘМ ҮСЕШЕ»белем бирү өлкәсе

СӨЙЛӘМ ТЕЛЕН ҮСТЕРҮ

Аңлатма язуы

Балада туган теленә карата кызыксыну уяту. Уен ситуацияләре, мәгълүмати-аралашу технологияләре куллану, балалар эшчәнлегенең төрле төрләрен (уен, аралашу, нәтиҗәле эшчәнлек төрләрен) оештыру аша сөйләмне аңлау һәм туган телдә сөйләшәсе килү теләге уяту.

Туган телендә аралашуны үзләштерү өчен шартлар булдыру.

Авазларны дөрес әйтү, сәнгатьле сөйләм нигезләрен формалаштыру.

Комплекслы – тематик план

Ай	Атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сен тяб	I	Безнең төркемдәге уенчыклар	Төркемдәге уенчыкларны карау, уен вакытында бер-беренә карата дуслык мөнәсәбәтләре, уенчыкларга карата сакчыл караш тәрбияләү, сөйләм телен үстерү.

	II	Безнең яраткан апабыз	Тәрбияче ярдәмчесе һөнәре турында балаларның күзаллауларын формалаштыруны,таныш һөнәрләр атамасын ныгытуны дәвам итү; балаларның игътибарын,хәтерен,сүзлек байлыгын үсертү;балаларда өлкәннәр хезмәтенә карата хөрмәт тәрбияләү.
	III	Песи һәм песи балалары	Рәсем буенча кечкенә хикәя төзергә өйрәтүне дәвам итү, песине тасвирлау, хайваннарга карата сакчыл караш тәрбияләү.
	IV	Басуга бару	Яшелчәләр турындагы белемнәрен ныгыту;яшелчәләрнең тышкы күренеше,тәме,формасы буенча аера белү осталыгын,сенсор сәләтен үстерү;балаларда табигатькә уңай караш тәрбияләү.
октябрь	I	Гаилә	Балаларда гаилә әгъзасы буларак үзләре турында күзаллаулар формалаштыру; үз гаилә әгъзалары турында сөйләү осталыгын,кабул итүләрен үстерү; гаилә әгъзаларына карата хөрмәт,ярату,горурлык хисе тәрбиләү.
	II	Мин һәм кешеләр	Балаларга кешенең үсеше турында күзаллаулар бирү,төрле яшьтәге һәм җенестәге кешеләрне аерырга өйрәтү; сөйләмнәрен,логик фикерләүләрен үстерү; әйләнә-тирәгә яхшы мөнәсәбәт тәрбияләү.
	III	Синең куркынычсызлыгың-синең кулларда	Балаларныкуркынычсызлык кагыйдәләре белән таныштыру; тротуар, юлны аркылы чыгу урыны, машина юлы, куркынычсызлык каешы, регулировщик - яңа сүзләр һәм сүзтезмәләр хисабына сүзлек байлыгын үстерү; балаларң кызыксынуын, игътибарын ныгыту; дустанә мөнәсәбәт,ярдәмләшү хисе тәрбияләү.
	IV	Туган җирне ярату	Балаларда туган җирне ярату хисе тәрбияләү; кабул итүләрен, игътибарларын үстерү; Туган шәһәрнең истәлекле урыннары б-н таныштыруны дәвам итү
ноябрь	I	Курчакларга тасвирлама һәм чагыштыру	Курчакларга тасвирлама бирә һәм чагыштыра алу күнекмәләрен камилләштерү, җөмләне азакка кадәр төзеп бетерегә өйрәтүне дәвам итү.
	II	Олылыр хезмәте	Шофер,пешекче һөнәрләре белән таныштыру. Балаларда хезмәткә кызыксыну уяту. Хезмәттә катнашу теләге тәрбияләү.
	III	Кыргый хайваннар	Балаларның кыргый хайваннар турындагы белемнәрен баету. Аларның нәрсә белән тукланулары,яшәү шартларына ничек җайлашулары турында сөйләү. Хайваннарга мәрхәмәтле караш тәрбияләү.
	IV	Әниләр бәйрәме	Әниләр бәйрәме турындагы мәгълъматларын киңәйтү; игътибарын,кабул итү сәләтләрен үстерү; әниләргә мәхәббәт,ярдәм итү теләге тәрбияләү.
декабрь	I	Ап-ак тунлы кыш	Балаларның кыш турындагы танып белүләрен үстерү;игътибарын, хәтерен, фикерләвен, бәйләнешле сөйләм телен үстерү;балаларда кызыксыну,бердәм хезмәт хисләре тәрбияләү.
	II	“Кыш”шигырен уку	Балаларның кышкы уеннар турында күзаулаларын киңәйтү; эчтәлеген аңларга ирешү; үз фикереңне әйтә белү күнекмәләрен үстерү.

	III	Картина буенча сөйләү (Кыш темасына әңгәмә)	Балаларның кыш турындагы белемнәрен киңәйтү, бәйләнешле сөйләм телен үстерү.Картина буенча кечкенә хикәя төзергә өйрәнү, бирелгән аваз белән сүзләр табу, сүзләрдәге авазларны билгеләү.
	IV	Кыш. Калын һәм нечкә [к] авазы	Яңа сүзләр белән таныштыру. Рәсемнәр күрсәтеп аңлату: кар бабай, Кыш бабай, чыршы бәйрәме, Яңа ел, бүләк, өләшә, тарата. Кыш турында табышмаклар өйрәнү. Калын һәм нечкә [к] авазының әйтелеше өстендә эшләү.
гыйнвар	I	Предметлар төркеме буенча сөйләү	Аваз культурасы, [ч] авазы өстендә эшләү, биргән сорауларга тулы җавап бирергә өйрәтүне дәвам итү.
	II	Кыргый хайваннар	Кыргый җәнлекләр турында күзаллаулар формалаштыруны дәвам итү, кыргый хайваннарга карата кызыксыну уяту, сөйләм телен үстерү.
	III	Ә. Кари “Кыш”	Шигырьнең өзеген ятлау, сөйләм телен үстерү, кыш ел фасылына хас билгеләрдән алгоритм төзү.
	IV	Ап – ак тунлы кыш	Кыш турындагы белемнәрен киңәйтү.Игътибарларын, хәтерләрен, бәйләнешле сөйләм телен үстерү, бердәм хезмәт хисләре тәрбияләү.
февраль	I	Җир өсте, һава, су транспорты	Балаларда урамда игътибарлылык һәм транспорт хезмәткәрләренә ихтирам тәбияләү; транспорт турында күзаллауларын киңәйтү, фикерләү сәләтен үстерү.Балаларны транспорт төрләре белән таныштыруны дәвам итү, исемнәрен истә калдыру, кулланылышын белү. Сөйләм телен үстерү.
	II	Велосипед – минем дустым	Балаларда юлда үз-үзеңне тоту культурасын тәрбияләү.Бирелгән мәгълүматны тыңлый белү һәм үзләштерүне формалаштыру, мөстәкыйль фикер йөртә белү, коммуникатив сәләтләрен үстерү.Велосипедта хәвефсез йөрү кагыйдәләренә өйрәтү.
	III	Хәрби һөнәрләр	Хәрби һөнәрләр, аларның төрләре, хәрби техника турында белемнәрен формалаштыру, хәрби һөнәрләргә карата хөрмәт тәрбияләү. Кайбер авазлар өстендә эшләү.
	IV	М.Җәлил “Карак песи”	Балаларда патриотик хисләр тәрбияләү. Шигырне сәхнәләштерү аша балаларда артистлык күнекмәләрен үстерү. М.Җәлил турында балаларның белемнәрен баету, аның әсәрләре белән танышуны дәвам итү. Әйтелешләре авыр сүзләр өстендә эшләү.
март	I	Картина буенча сөйләү. “Яз. Сыерчыклар”	Балаларда табигатькә, кошларга карата сак караш, миһербанлылык, кайгыртучанлык тәрбияләү.Фикерләрне мөстәкыйль әйтә белү сәләтен үстерү.Рәсем буенча хикәя төзүләренә ирешү.
	II	Әниләр бәйрәме	Әниләр бәйрәме турында белемнәрен киңәйтү, әниләр турында тасвирлау хикәясе төзергә өйрәтү; әниләргә мәхәббәт һәм ярдәм итү теләге тәрбияләү.

	III	Рәсем буенча сөйләү “Йорт кошлары”	Йорт кошлары турында белемнәрен ныгыту, гади җөмләләр төзергә өйрәтү, кошларга карата сакчыл караш, дустанә мөнәсәбәт тәрбияләү.
	IV	Табышмаклар	Табышмакларны тыңлый, аңлый белергә өйрәтү, сөйләм телен үстерү.
апрель	I	Күчмә кошлар	Кошларга сакчыл караш тәрбияләү. Балаларның кошлар турындагы белемнәрен ныгыту. Күчмә кошларның исемнәрен дөрес итеп әйтергә өйрәтү.
	II	Халкыбыз мирасы белән кызыксыну	Әби-бабаларыбыз иҗат иткән әйберләргә хөрмәт тәрбияләү. Татар халкының декоратив-кулланма сәнгать үрнәкләре белән таныштыру. Бәйләнешле сөйләм телен үстерү.
	III	Предметларга тасвирлама	“Могҗизалы капчык” уены уйнау, уенчык буенча кечкенә тасвирлама төзү күнекмәләрен камилләштерү, сөйләм телен үстерү.
	IV	Габдулла Тукай шигырьләре	Шагыйрьнең иҗатына ихтирам хисләре тәрбияләү. Балаларны Тукайның тормыш һәм иҗат юлы белән таныштыру. Әдәби әсәрләрне тыңлый һәм сөйли белүләренә ирешү.
май	I	Бакчадагы эшләр	Май аенда бакчада башкрыласы эшләр турында белемнәрен арттыру, бәйләнешле сөйләм телен үстерү.
	II	Җинү бәйрәме	Бәйрәм турында сөйләшү, рәсем турында хикәя төзү, аны сөйләп бирү күнекмәләре булдыру.
	III	Йорт хайваннары турында сөйләшү	Хайваннарны тасвирлый белү, бирелгән сорауларга тулы җавап табу күнекмәләрен үстерүне дәвам итү.
	IV	Назлы сүзләр	Назлы сүзләрне әйтергә өйрәнү, диалог алып баруны ирешү.

2.3.4. «СӘНГАТИ - ЭСТЕТИК ҮСЕШ»белем бирү өлкәсе

ИҖАДИ СӘНГАТЬ

Аңлатма язуы

«Иҗади сәнгать» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда әйләнә-тирәдәге матурлыкка кызыксыну уятуны һәм үз- үзләрен күрсәтү ихтыяҗларын канәгатьләндерүне формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Рәсем ясау

Балаларның игътибарын табигать матурлыгына юнәлдерү, алар белән берлектә үсемлек һәм хайваннар дөньясы объектларының форма, төс, төзелеш камиллегенә соклану.

Татар декоратив-гамәли сәнгате әсәрләре белән танышуны дәвам итү.

Балаларны «орнамент» төшенчәсе белән таныштыру. Татар орнаментында оста итеп чагылдырылган чын чәчәк-үсемлек мотивларын карау. Бизәкнең өлешләрен аера белергә өйрәтү.

Балаларны декоратив эшчәнлеккә тарту: өч яфрак (бер ноктадан өч тапкыр буяу), күкчәчәк, ромашка (акчәчәк), миләш, гөлҗимеш һ. б. ны ясау ысулларын күрсәтү.

Бер, ике яки берничә төсне кулланып, гади элементлардан торган тасма (бордюр) бизәге ясый белүне формалаштыру. Чәчәкле үсемлекләргә төсләрне туры китерү кирәклегенә игътибар итү.

Берничә өлештән (кош, күбәләк, умарта корты фигуралары) торган предметларның формасын һәм төзелешен чагылдырырга өйрәтү.

Төсмерләр (зәңгәрсу, соры, алсу, шәмәхә) белән таныштыру, төсләрне тою хисен үстерү.

Татар декоратив-гамәли сәнгате үрнәкләре буенча күмәк эшләрне үтәүгә тарту.

Туган шәһәр (авыл) тормышыннан матур вакыйгаларны рәсемгә төшерергә теләк уяту. Рәсемнәрне бергәләп карау һәм нәрсә ясаганны сөйләүләренә ирешү. Иҗади активлык тудырырга булышу.

Ябыштыру

Кисеп ябыштыру сәнгатенә кызыксыну уяту, аның эчтәлеген катлауландыра һәм төрле сурәтләү мөмкинлекләрен киңәйтә бару.

Туры сызык буенча башта кыска, аннары озынрак тасмалар кисәргә өйрәтү. Төсле кәгазьдән киселгән тасмалардан предмет сурәтләргә өйрәтү. Сирень, артыш чәһәкләреннән торган композиция төзү өчен, өзек-өзек аппликация техникасы белән таныштыру.

Чәчәкләр, җиләк-җимешләр һ. б. ны ясау өчен, квадраттан түгәрәкләр һәм турыпочмаклыктан оваллар кисәргә күнектерү. Бизәү максатыннан полосада, квадрат, түгәрәктә декоратив бизәкләр төшерергә өйрәтү. Ритм-тоемлау хисен уяту.

Бер бит кәгазьдә берничә предметны кисеп ябыштыру юлы белән (урам, шәһәр), балаларны сюжетлы аппликация төзүгә якын китерү. Пөхтә эшләү күнекмәләре булдыру.

Татар декоратив-гамәли сәнгатенең үрнәкләре буенча әзер формалардан (чәчәкләр, күбәләкләр, кошлар) коллектив композиция төзегәндә, үзара ярдәмләшеп эшләү теләге уяту.

Әвәләү

Әвәләп ясау белән кызыксынуны үстерү; балчыктан (тозлы камыр, пластилин) әвәләү күнекмәсен камилләштерү.

Зур кисәктән кечерәк кисәкләр өзеп яки чеметеп алу, аларны бармаклар ярдәмендә түгәрәкләп тәгәрәтү, өлешләрне тоташтыру (чәчәк, гранат, миләш җимешләре); янчелгән шарның өстен шомарту, җиңел генә тарттырып, кырыйларын чеметкәләп чыгу - бөрү (гөбәдия, вак бәлеш һ. б.) күнекмәләре формалаштыру. Махсус таякчык (стека) ярдәмендә ике яки дүрт кисәккә бүлеп (бәлеш кисәкләре), килеп чыккан формаларны үзгәртергә тырышуларын хуплау.

Яңа форма барлыкка китерү өчен, шарның уртасын яньчеп, чокыр ясау ысулын куллану. Махсус таякчыкны файдалану ысуллары белән таныштыру. Әвәләп ясалган әйберләргә шушы таякчык ярдәмендә милли бизәкләр төшерергә омтылуларын хуплау.

Балчык (тозлы камыр, пластилин) белән пөхтә итеп эшләргә күнектерү.

Әвәләп ясалган әйберләрне күмәк композициягә (тәлинкәдәге сый, чәй сервизы һ. б.) берләштерү. Уртак эш нәтиҗәсен күреп шатлану хисләре уяту. Декоратив әвәләп ясауда халык уенчыклары үрнәкләре (Шәмәрдән, Актүбә һ. б. уенчыклар) буенча иң гади образлар тудырырга теләк уяту.

Өстәл театрында куллану өчен, татар халык әкиятләре буенча сюжет әвәләп ясауга кызыксыну һәм теләк тудыру. Балаларда өлкәннәр белән уртак эш нәтиҗәләрен күреп шатлану хисләре уяту.

Комплексслы – тематик план
Рәсем

Ай	Атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сентярь	I	Әй ямьле җәй!	Балаларны традицион булмаган рәсем ясау техникасына өйрәтүне дәвам итү, җәй фасылы күренешләрен белдергән предметларны ритмик рәвештә төшерергә өйрәтү.
	II	Бакча агачлары һәм куаклары	Агач һәм куакларның төп өлешләрен, пропорцияларын чагыштырырга һәмрәсемгә төшерергәөйрәтү; кәүсәне буяганда, сурәтне төсле карандашлар яки фломастерлар белән матурлап ясап бетерү; балаларны туган як үсемлекләре бнлән таныштыруны дәвам итү.
	III	Түтәлдәге чәчәкләр	Кәгазь битенә рәсем ясарга, пумала һәм бөгәрләнгән кәгазь белән рәсем төшерүне аралаштырырга өйрәтү; туган як үсемлекләре бнлән таныштыруны дәвам итү; үз эшләреңне карап сөенә белергә өйрәтү.
	IV	Көзге уңыш	Предметның формасы турында күзаллау булдыру һәм ныгыту; пумаланы салфеткага сеңдереп алу күнекмәсен ныгыту; гаиләдәнең өлкән вәкилләренә хөрмәт уятуны дәвам итү.
октябрь	I	Көзге урман	Балаларны агач һәм куакларның биеклекләрен гәүдәләндереп сюжет ясарга өйрәтү, буяулар белән рәсем ясауда техник күнекмәләрне ныгыту.
	II	Әфлисун һәм лимон	Түгәрәкформалы предметларны өзелмәс хәрәкәт белән ясарга өйрәтү; предметларны төс буенча чиратлаштыру күнекмәсен ныгыту; төс һәм ритм тоемлау хисен үстерүне дәвам итү.
	III	Яфраклар коела	Формаларын күрсәтеп, бөтен биткә тутырып, яфрак рәсеме ясарга өйрәтү.
	IV	Керпегә гөмбәләр	Предметларның төзелешен, формасын, төсен, өлешләре урынын рәсем аша тапшырырга өйрәтү; төс атамаларын хәтердә калдыру; нәфасәти кабул итүне үстерү.
ноябрь	I	Дымка итәген бизәү	Дымка уенчыклары белән таныштыруны дәвам итү.Дөрес бизәү алымнарына күнектерү.Халык осталарына хөрмәт тәрбияләү.
	II	Башлыкны һәм шарфны бизибез	Туры сызыклардан үәм аларның кисеәүеннән гыйбарәт булган гади предмет рәсемнәрен ясарга өйрәтү; пумаланы өстән аска таба йөртеп, сулдан уңга, тоташ итеп сыза бару күнекмәләрен ныгыту; кул хәрәкәтләре координациясен үстерү.
	III	Авыл өе	Балаларның бина өлешләре турындагы күзаллауларын баета барып, аларны авыл өе рәсемен ясарга өйрәтү; иҗади эшчәнлеккә этәртү; туган як төзелеш сәнгате белән таныштыру.
	IV	Аквариумдагы балыклар	Төрле юнәлештә йөзүче балыкларны ясарга өйрәтү; төсле буяулар белән ясый белүләрен ныгыту; үзлектән ясый белүләрен үстерү, иҗадилык тәрбияләү.

декабрь	I	Кар кызы	Тун кигән кар кызын сурәтләргә өйрәтү (җилкәдән туны аска таба киңәеп киткән); пумала һәм буяу белән рәсемләүне ныгыту, тунның буявы кипкәч кенә бизәкләрне төшерергә күнектерү.
	II	Кечкенә чыршы	Яңа ел бәйрәменен көтү шатлыгын уяту; композицион күнекмәләрне ныгыту.
	III	Җиргә ак кардан юрган ябылган	Балаларны алдан уйлап эшләргә өйрәтү; рәсем ясауның таныш алымнарын куллану күнемәләрен ныгыту; нәфасәти кабул итүне үстерү.
	IV	Яңа ел белән котлау открыткалары	Мөстәкыйль рәвештә рәсемнең эчтәлеген уйлап чыгарырга һәм уйлаганны рәсемдә күрсәтергә өйрәтү;рәсем ясауның техник алымнарын ныгыту(буяуларны дөрес куллану, пумала юарга һәм киптерегә күнектерү). Балаларның эстетик тойгыларын,фантазияләрен үстерү, мөстәкыйльлек тәрбияләү.
гыйнварь	I	Кыш бабай	Кыш бабайны сурәтләргә өйрәнү; ясалачак сурәтне кәгазь форматы үлчәменә сыйдыра белү; иҗади эшләүне үстер.
	II	Минем яраткан уенчыгым	Балаларны рәсемнәренең эчтәлеген уйлап ясарга, өлешләренең формаларын күрсәтеп ясарга өйрәтү.Буяулар белән эшли белүләрен ныгыту, мөстәкыйльлек тәрбияләү, ясаган рәсемнәре турында сөйли белүләренә ирешү.
	III	Яулыкка бизәк төшерү (дымка бизәге)	Дымка уенчыгы һәа аның бизәкләре белән танышу. Бизәкләрнең элементларын аерырга (туры кисешкән юллар, нокталар) өйрәтү.
	IV	Тәрәзәдәге кышкы бизәкләр	Рәсемдәге чынбарлык күренешләрен гәүдәләндерергә өйрәтү; бөтен кәгазь битенә бизәк төшерү күнекмәсен ныгыту; рәсемне алдан уйлап ясау күнекмәсен үстерү.
февраль	I	Тармаклы агач	Агач сурәтен ясаган вакытта аның юан һәм нечкә ботакларын карандашны каты һәм әкрен басып ясарга өйрәтү; яхшы нәтиҗәләргә ирешергә күнектерү, иҗадилыкны үстерү.
	II	Әкияти йорт	Балаларның әкияти төшенчәсен аңлауларына ирешү, гадәти йорт аермасын күрә белерә өйрәтү.
	III	Матур кошчык	Түгәрәк һәм овал формаларын берләштереп кошчык ясарга өйрәтү. Аның томшыгын, тәпиләрен ясау алымнарын аңлату, чиста эшләү күнекмәләрен бирү.
	IV	Ракета	Предметның төзелешен, өлешләренең формасын сурәтли белүләрен ныгыту; композицияне тоемлау хисен үстерү; җылы мөнәсәбәт тәрбияләү.
март	I	Матур чәчәкләр атты	Балаларны төрле формалар китереп чыгара торган хәрәкәтләр белән матур чәчәкләр ясарга өйрәтү; балаларда эстетик тойгылар үстерү, төсләрне уйлап сайлап алырга күнектерү; матурлыкны күрә белергә өйрәтү.
	II	Керпе сурәте	Пумала бнлән һәм бармак очлары белән баскалап рәсем ясау алымнарын өйрәтү, сюҗетлы рәсем иҗат итү алшартларын тудыру.
	III	Курчакның күлмәген бизәү	Балаларны таныш элементлардан (сызыклар, нокталар, түгәрәкләр)бизәкләр төзергә өйрәтү. Бизәкләрне ясаган вакытта һәр бизәккә пумала белән эшләүнең үз алымын куллану. Балаларда иҗадилык, эстетик тойгылыр, күзаллауларын үстерү.

	IV	Бөңәкләр	Бөҗәкләр сурәтләргә өйрәтү; бер юнәлештә буяу күнекмәсен ныгыту; хайваннарны күреп соклана белергә өйрәтү.
апрель	I	Әкияттәге теремкәй	Балаларны рәсемдә әкият образын чагылдырырга өйрәтү. Образлы күзаллауны, теремкәйне бизәгәндә мөстәкыйльлек һәм иҗадилык үстерү. Бизәүнең төрле алымнарын кулланырга күнектерү.
	II	Беренче яфраклар	Яшел төснең ачык һәм караңгырак төсмерләрен аера һәм файдалана белү осталыгын ныгыту; туган як табигатенең язгы гүзәллеген күрә һәм рәсем аша җиткерә белергә өйрәтү.
	III	Минем яраткан курчагым	Рәсемдә яраткан уенчыкларның образын ясарга өйрәтү; ясаган рәсемнәрне карап иң матур рәсемне сайлый белү һәм ни өчен ул рәсем матур икәнлеген аңлату. Формаларны дөрес күрсәтә белүне, кеше фигурасының өлешләрен дөрес урнаштыруны аңлату. Бөтен битне тутырып ясарга өйрәтүне дәвам итү.
	IV	Кош-кортлар яши торган ишегалды	Кош-кортларның гади хәрәкәтләрен рәсемдә мөстәкыйль күрсәтш белергә өйрәтү; сурәтне бөтен бит буйлап урнаштыру күнекмәсен ныгыту.
май	I	Самолетлар оча	Карандашка төрлечә басып, болытлар аша очкан самолетларны рәсемдә ясарга өйрәтү. Образлы күзаллауны үстерү. Ясаган рәсемнәренә карата эмоциональ һәм уңайлы тойгылырны уяту.
	II	Җиңү салюты	Рәсем төшерүнең төрле алымнарын файдаланырга өйрәтү; төс, форма тоемлау хисен үстерү; ватанпәрвәрлек хисләре тәрбияләү.
	III	Бәйрәмчә бизәлгән йорт	Рәсемнең эчтәлеген уйларга өйрәтү. Иҗадилыкны, үзлегеннән эшләүне тәрбияләү.
	IV	Кояшлы көн	табигатне нәфасәти кабул итүне үстерү; карандашлар белән рәсем ясау техникасын ныгыту; туган як күренешләре белән соклана белергә өйрәтү.

Комплекслы – тематик план
Кисеп ябыштыру

Ай	**Атна**	**Эшчәнлек темасы**	**Бурычлар**
сентя	II	Матур флажоклар	Кайчы тотарга өйрәтү, фложокларны кәгазь битендә дөрес итеп урнаштыру,чиста-пөхтә эшләү.
	IV	Салфетканы бизә	Квадрат формасына бизәкләр төшерергә өйрәтү (уртасына почмакларына); полосканы дөрес кисәргә өйрәтүне дәвам итү; бизәкләрне дөрес ябыштырырга күнектерү; пөхтәлек тәрбияләү.
ок	II	Кулъяулыкны бизәү.	Квадратның почмакларын,якларын күрсәтә белү; формалар турындагы белемнәрен ныгыту; фигураларның почмакларын кисеп үзгәртергә өйрәтү; композиция төзи белүне үстерү.

	IV	Суда көймәләр йөзә	Полосканы туры сызыклар буенча кисәргә һәм турыпочмакның почмакларын кисеп алуны ныгыту.Өлешләрдән торган көймә образын тудырырга өйрәтү.
ноябрь	II	Гөмбә	Геометрик фигураларны танып белүне ныгыту, җилем белән пөхтә эшләүне камилләштерү, иҗат итү теләген үстерү.
	IV	Бәйрәм открыткасы	Балаларны туры сызык буенча озынча полоскалар кисәргә, кайчы белән сак эш итәргәгә, яулык очларын матур итеп бизәргә өйрәтү. Әниләргә карата хөрмәт тәрбияләү.
декабрь	II	Уенчык салынган арба	Турыпочмаклыкның, квадратның почмакларын түгәрәкләп кисеп алуны ныгыту. Иҗат итәргә балаларда теләк уяту.
	IV	Чыршыга төймәләр	Балаларны түгәрәк формалар кисә белергә күнектерү. Кайчы белән эшли белүне ныгыту. Матурлыкка соклану, бәйрәм хисе тәрбияләү.
январь	II	Матур пирамидалар	Балаларны квадрат, түгәрәк формалар кисә белергә күнектерү. Кайчы белән эшли белүне ныгыту. Кирәкле төсләрне сайлап алырга һәм иң зур түгәрәктән кечкенә түгәрәккә түгәрәкләрне урнаштырырга өйрәтү.
	IV	Автобус	Турыпочмаклыкның почмакларын түгәрәкләп кисәргә өйрәтү, полоскадан кечкенә квадратлар кисеп алуны ныгыту (автобусның тәрәзәләре).
февраль	II	Алъяпкычка бизәк төшерү	Квадраттан өчпочмаклар, түгәрәкләр кисеп алуны күнектерү. Чиста матур ябыштырырга өйрәтү, төсләр балкышын дөрес сайлау, үз эшеңнән кәнагатьләнү хисе алу.
	IV	Күктә самолетлар оча	Коллектив эштә бергә сөйләшеп эшләргә өйрәтү, рәсемне тулыландырырга өйрәтүне дәвам итү.
март	II	Әнигә бүләк	Балаларга квадраттан почмакларын түгәрәкләп кисәргә өйрәтүне дәвам итү. Эстетик зәвык булдыру, кул чукларының моторикасын ныгыту. Кайчыны дөрес тотарга, сак эш итәргә өйрәтү.
	IV	Курчакларга чокыр бизибез	Балаларны матур төсләр кулланып, матурлап бизәргә, бизәкләр кисәргә өйрәтү, кайчыны дөрес тотып сак эш итәргә өйрәтүне дәвам итү; турыпочмактан, квадраттан түгәрәкләр кисүне күнектерү, пөхтә кләйләү алымнарын ныгыту. Матурлыкны күрә һәм тудыра белергә өйрәтү.
апрель	II	Ракета	Турыпочмаклыкны икегә бөкләп почмакларын кисеп алырга өйрәтү. Альбом битендә ракетаны диагональ буенча урнаштыру, чиста итеп эшли белергә өйрәтү,эшкә кызыксыну уяту.
	IV	Кис һәм нәрсә ябыштырасың килсә, шуны эшлә	Үз эшләренең эчтәлегеен уйларга, эшләргә өйрәтү. Кәгазьдән турыпочмак, түгәрәк, квадрат формалары кисү. Иҗадилыкны тәрбияләү.
май	II	Кызыл калфак	Аппликациягә әкият образы бирергә өйрәтү. Кешене сурәтләргә (күлмәк формасы, баш, аяк, кул) өйрәтүне дәвам итү.Пөхтә кисәргә һәм ябыштыра алуны ныгыту.
	IV	Тылсымлы бакча	Коллектив композиция булдыру; кайчы белән турыга, квадратның, турыпочмакның почмакларын

			түгәрәкләп кисүне өйрәтүне дәвам итү.

Комплекслы – тематик план

Әвәләү

Ай	Атна	Эшчәнлек темасы	Бурычлар
сентябрь	I	Алмалар һәм җимешләр	Җиләк-җимешләр турындагы белемнәрен киңәйтү, гомумиләштерү;җиләкҗимешләргә сакчыл караш тәрбияләү;җимешләрне дөрес формада әвәләү күнекмәләрен үстерү; әвәләү дәресләренә кызыксынуларын уяту.
	III	Зур һәм кечкенә кишерләр	Конус формасын әвәләү, зур һәм кечкенә предметлар белән эшли алуны булдыру.
октябрь	I	Гөмбәләр үсә	Балаларның гөмбәләр турындагы белемнәрен ныгыту, аларның ашарга яраклы яки агулы булырга мөмкин икәнлеген аңлату; аларга карата сакчыл караш тәрбияләү, сәламәтлекне саклауга өйрәтү.
	III	Балык	Овал формасындагы предм-ны әвәләү алымнарын ныгыту; характерлы билгеләрен күрсәтә белергә күнектерү;стека белән эшли белергә өйрәтү; иҗади эшчәнлеккә кызыксыну уяту.
ноябрь	I	Аквариумда балыклар йөзә	Балаларның балык төрләре турында белемнәрен киңәйтү, гәүдә төзелешләренә игътибар итү, төрле гәүдәле балыклар әвәләргә өйрәтүне дәвам итү.
	III	Үрдәк	Дымка уенчыгы белән таныштыру, чиметү кебек ысулларны дөрес куллануны булдыру.
декабрь	I	Кар бабай	Төрле зурлыктагы түгәрәкләр әвәли белүне ныгыту;уч төбендә әвәләү алымын, иҗадилыкны үстерү; пөхтәлек тәрбияләү.
	III	Песи баласы	Балаларны хайван образын күрсәтә белергә өйрәтү. Әвәләү күнекмәләрен ныгыту.
январь	I	Җимлек ясыйм	Кошны әвәләп ясау,аның гәүдә өлешләре формасын һәм пропорцияләрен дөрес итеп ясау күнекмәләрен ныгыту.
	III	Уенчык аю	Балаларны аю әвәләргә өйрәтү,аның гәүдә формасын, кул, аякларын дөрес итеп тасвирлый белергә өйрәтү; экиятләрне хәтерләрендә яңартырга ярдәм итү.
февраль	I	Төлке	Балаларны предмет өлешләрен әвәвләп ясарга өйрәтү; эшләмне ахырына җиткерү; хайваннарга крата кайгыртучан булу кебек сыйфатар тәрбияләү
	III	Очкычлар югары оча	Балаларны предмет өлешләрен: ике кисәк пластилиннан самолет әвәләргә өйрәтү,вак моторикасын үстерү, мөстәкыйльлек, кызыксынучанлык, пөхтәлек тәрбияләү.

март	I	Чынаяк	Тәгәрәтү алымы белән савыт–саба әвәләргә өйрәтү. Кырыйларын тигезләп формага китерү. Өлешләрен беркетү һәм шомартуны ныгыту. Кул чуклары хезмәтен камилләштерү.
	III	Куян баласы	Гәүдә өлешен дөрес әвәләргә өйрәтү, куянга хас үзенчәлекләрне ачыклау, хайваннарга карата сакчыл караш тәрбияләү.
апрель	I	3 аюга савыт әвәләү	Бер төрле формадагы предметларны, ләкин төрле зурлыктагы предметларны әвәләргә өйрәтү; предметларны әкият буенча драматизацияләргә өйрәтү. Савытларны әвәләүне күнектерү; тәгәрәтү, сыту; кырыйларын бармаклар белән күтәрүне эшкәртү.
	III	Чеби	Төрле зурлыкчтагы шарлар әвәләү, бер-берсе белән тоташтыру, чеметеп койрык, томшык ясау.
май	I	Ирекле	Иҗади һәм үзлегеннән эшләүне үстерүне ныгыту. Стек белән эшләргә өйрәтү.

Җыр

Аңлатма язуы

«Музыка» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларның музыкальлекләрен, музыканы хис-тойгы белән кабул итү сәләтләрен үстерү максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә Һәм белем бирү бурычларын билгели.

Татар музыкасына карата кызыксыну уяту, аны тыңларга теләк белдерү. Аның хисле-образлы эчтәлеге турында сөйләү, кичерешләр белән бүлешү.

Татар композиторларының музыкаль әсәрләрен тыңлап, музыканың төп өч жанры: «җыр», «бию», «марш» төшенчәләрен бирү. Балаларның музыка характерын, кәефен бирә белү сәләтләрен үстерү.

Музыка уен кораллары (курай, кубыз, тальян гармун һ. б.) һәм аларның яңгырашы белән танышуны дәвам итү. Татар җырларын дөрес, сәнгатьле итеп һәм аңлап башкарырга, сүзләрен ачык итеп әйтергә күнектерү.

Татар биюенә хас гади хәрәкәтләр («аяк очларында атлап йөрү», «чүгү», «аяк очларында күтәрелү», «берле бишек», «баш-үкчә», «култыклашып әйләнү», «борма» (гади вариант) һ. б.) белән таныштыруны дәвам итү.

Музыка характерына туры китереп, ритмлы хәрәкәтләр башкаруны формалаштыру.

Хәрәкәтле импровизацияләрдә музыкаль образны чагылдырырга омтылуны хуплау, балалар белән бергә гәүдәләнеш вариантларын («тәкәббер» этәч, «кайгыртучан» тавыклар, тик-тормас чебиләр һ. б.) тикшерү, музыкаль әкият эчтәлеге һәм характерына дөресрәк туры килә торган образны сайларга булышу, һәр иҗади табышны хуплау.

Балалар эшчәнлегенең төрле структурасына музыка өстәү; матур әдәбият, сынлы һәм театр сәнгатьләре әсәрләрен файдаланып, кәефкә туры килерлек һәм хис-кичерешләргә ярдәм итәрлек музыка астында катнаш музыкаль эшчәнлек үткәрү.

2.3.5. «ФИЗИК ҮСЕШ»белем бирү өлкәсе

СӘЛАМӘТЛЕК

Аңлатма язуы

«Сәламәтлек» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларның сәламәтлеген саклау, аларда сәламәтлек культурасы нигезләрен формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлдерелә һәм белем бирү бурычларын билгели.

Балаларның физик һәм психик сәламәтлекләрен ныгыту буенча эшне; оешма төрен һәм тибын, булган шартларны, төркем тулылыгын, балаларның сәламәтлек һәм үсеш үзенчәлекләрен, шулай ук төбәктәге климатик һәм ел фасыллары үзенчәлекләрен исәпкә алып, бала организмын чыныктыру эшен дәвам итү.

Шәхси гигиена процесслары турындагы күзаллауларын баету. Гигиена нормалары һәм кагыйдәләрен аңлы һәм мөстәкыйль рәвештә үтәүләренә ирешү.

Гади һәм чиста киенү, киемнәрне тәртипләп төрү, бүлмәдә чиста аяк киемендә йөрү күнекмәләрен үстерү.

Ашаганчы һәм ашагач, пычрангач, туалеттан соң кулларын мөстәкыйль рәвештә юарга, тешләрен чистартырга, ашаганнан соң авызны чайкарга, йоклар алдыннан аякларны юарга гадәтләндерү.

Пөхтә ашау күнекмәләрен камилләштерү: ризыкны азлап кына алу, тавышсыз гына ашау, бик кайнар ризык ашамау, коймау, савыт-сабаны дөрес файдалану.

Милли ризыклар һәм эчемлекләр (умач, татарча азу, казам пылавы, кара җимеш һәм өрекле чәй, хуш исле чәй һ. б.) белән таныштыру.

Бала организмы өчен кирәк булган витаминнар турында күзаллау булдыру. Ризык кабул итү режимын үтәү, җиләк- җимеш, яшелчә, балык һәм сөт ризыкларын (кайнаган сөт, кефир, корт), ит һәм башка файдалы ашамлыкларны куллануга ихтыяҗ тәрбияләү.

«Сәламәтлек» һәм «авыру» төшенчәләре, халык медицинасының кайбер чаралары белән таныштыру. Бәрелгәндә, киселгәндә үз-үзеңә һәм башка балаларга элементар ярдәм күрсәтү, үз сәламәтлегең турында кайгырту күнекмәләре формалаштыру.

ФИЗИК КУЛЬТУРА

Аңлатма язуы

«Физик культура» белем бирү эшчәнлеге эчтәлеге балаларда физик культурага кызыксыну һәм аңлы караш, гармонияле физик үсеш формалаштыру максатларын тормышка ашыруга юнәлтелә һәм белем бирү бурычларын билгели. Балаларда хәрәкәт активлыгына ихтыяҗ формалаштыру. Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү. Кагыйдәләрне мөстәкыйль рәвештә үтәргә өйрәтү. Хәрәкәтләнү тәҗрибәсен баету. Хәрәкәтле уеннарда балаларның иҗади сәләтләрен (уен вариантлары, катнаш хәрәкәтләр уйлап чыгару) үстерү.

САФ ҺАВАДА ХӘРӘКӘТЛЕ УЕННАР

Хәрәкәтле уеннар балаларның физик үсешенә булыша, сәламәтлекләрен ныгыта, хәрәкәт координациясен яхшырта. Әлеге уеннар ярдәмендә бала тырыш, көчле, сәләтле, нык ихтыярлы булып үсә. Бу уеннарны уйнаганда билгеле бер кагыйдәләрнең үтәлү мәҗбүрилеге балаларны тәртипкә, үз эш гамәлләр, хәрәкәтләрен барларга өйрәтә. Уенның шартларын истә калдыру аша балаларда күзәтүчәнлек тәрбияләнә, истә калдыру сәләте, хәтер эшчәнлеге яхшыра. Уен бапрышанда балалар бергәләп уйнау, хәрәкәт итү, ситуацияне хәл итү кебек күнекмәләргә өйрәнәләр, башка балалар арасында үзеңне тоту, гомуми кагыйдәләргә буйсыну кебек тәртип кагыйдәләрен үзләштерәләр.

Комплекслы-тематик план

Ай	Атна	Тема	Бурычлар
сентябрь	I	“Аю өне янында”, ”Куяннар һәм бүре”	Сикерү күнекмәләрен үстерү, сыгынучанлыкны, җитезлекне булдыру, сиганал буенча хәрәкәтләрне төгәл башкарырга өйрәтү.
	II	“Светофор һәм автомобиль”	Бирелгән темп белән хәрәкәтләнергә өйрәтүне дәвам итү. Юлдагы куркынычсызлык кагыйдәләрен ныгыту.
		“Трамвай”	Игътибарлыкларынтупларга күнектерү, түземлек тәрбияләү, уен кагыйдәсен үтәргә өйрәтү.
	III	“Огуречик”, “Көтүче һәм көтү”	Йөгерү тизлеген үстерү,сигнал буенча хәрәкәт итү,шигырь сүзләренә туры китереп уйнау, күзәтүчәнлекне үстерү.
	IV	“Песиһәмтычкан”	Пространствода ориентлашу, бәрелми – төртелми уйнауны булдыру.
		“Очкычлар”	Төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен системалаштыру, дус –тату уйнауны булдыру.
Октябрь	I	“Ябалак”	Игътибарлылык, кыюлык, җитезлек кебек матур сыйфатлар тәрбияләү, шигырь сүзләренә туры китереп уйнау.
		“Төсле автомобильләр”	Юл йөрү кагыйдәләрен ныгыту, төсләр турында белемнәрен камилләштерү, сиганал буенча хәрәкәтләнүне булдыру
	II	“Кыңгырау”	Дус – тату уйнауны булдыру, түгәрәк тирәли сиганал буенча йөгерү күнекмәләрен, тизлекне үстерү.
		“Инеш аша сикереп чык”	Урыннан 2 аякта ераклыкка сикерү күнекмәләрен камилләштерү, кыюлык тәрбияләү
	III	“Куяннар”	Сикерү күнекмәләрен камилләштерү, уен барышында иптәше белән хәрәкәтләрне яраклаштырып башкару күнекмәсен үстерү.
		“Машиналар һәм җәяүлеләр”	Юл йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту, тирә-якта ориентлашу күнекмәсен үстерү,игъбарлылык тәрбияләү
	IV	“Беренче булып бас”	Игъбарлылык тәрбияләү, тырышлык, максатчанлык кебек яхшы сыйфатларны үстерү, физик активлыгын камилләштерү.
		“Аю-бүре”	Йөгереклек һәм җитезлек сәләтен үстерү,сүзләргә туры китереп хәрәкәтләр ясау.
ноябрь	I	“Казлар - аккошлар”	Игътибарлыкларын, хәтерен, кузаллауларын үстерү, рольләрне бүлешкәннән соң дөрес башкаруны булдыру, пространствода бәрелешмичә төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
		“Сиздермичә йөгереп үт”	Сизгерлек булдыру, дус –тату унарга өйрәтүне дәвам итү.
	II	“Тавык кетәклегендә төлке”	Җитезлек, өлгерлек тәрбияләү, тиз йөгерү, сикереп менү күнекмәләрен бирү.

		“Үз төсеңне тап”	Хәтерне, җитезлекне үстерү,балаларны иптәшләренә карата кайгыртучан, игътибарлы, ярдәмчел булырга өйрәтүне дәвам итү, кешелеклелек хисләре тәрбияләү.
	III	“Көн-төн”	Коллективта бергә уйнау теләге уяту, пространствода ориентлашу булдыру**,** сигналларга игътибар итү, ишетү сәләтен үстерү.
		“Светофор һәм автомобиль”	Бирелгән темп белән хәрәкәтләнергә өйрәтүне дәвам итү. Юлдагы куркынычсызлык кагыйдәләрен ныгыту.
	IV	“Бүләкләр”	Балаларны бер-берсе белән аңлашып кирәк чакта ярдәм итеп уйнарга өйрәтүне дәвам итү, хәрәкәт активлыгын үстерү.
		“Әбәк”	Игътибарлыкларын, хәтерен, кузаллауларын үстерү, рольләрне бүлешкәннән соң дөрес башкаруны булдыру, пространствода бәрелешмичә төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
декабрь	I	“Песи һәм кошчыклар”	Хәрәкәт координациясен, җитезлекнее үстерү, уен белән кызыксындыру булдыру.
		“Кайда шалтыраттылар”	Ишетү сәләтен үстерү,реакцияләренең тизлеген көчәйтү.
	II	“Кем беренче?”	Йөгерү тизлеген үстерү, максатка ирешүчәнлек кебек яхшы сыйфатлар тәрбияләү.
		“Машиналар һәм җәяүлеләр”	Юл йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту, тирә-якта ориентлашу күнекмәсен үстерү,игъбарлылык тәрбияләү
	III	“Аучы һәм куяннар”	Сабырлык, җитезлек, хәрәкәт активлыгы тәрбияләү, пространствода оринтлашу булдыру, рольләрне бүлешеп уйнау күнекмәләрен үстерү.
		“Кегляны аудар”	Төзлекне, тырыш, көчле, сәләтле, нык ихтыярлы булып үсүләренә этәргеч бирү.
	IV	“Мине куыпҗит”	Җитезлекләрен үстерү, бер –бер артлы йөгерү күнекмәләрен булдыру**.**
		“Тавык кетәклегендә төлке”	Җитезлек, өлгерлек тәрбияләү, тиз йөгерү, сикереп менү күнекмәләрен бирү.
январь	I	“Миңлебай”	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
		“Аксак төлке”	Бер аякта сикерү кәнекмәләрен үстерү, җитезлек тәрбияләүне дәвам итү.
	II	“Энә һәм җеп”	Җитезлек, өлгерлек тәрбияләү, бер-бер артлы йөгерү күнекмәләрен үстерү.
		“Бүре һәм сакрыклар”	Түгәрәккә басарга, күмәк уйнарга, хәрәкәтләрне дөрес итеп башкарырга күнектерүне дәвам итү.
	III	“Оядагы кошлар”	Сизгерлек, сигнал буенча хәрәкәт итү күнекмәләрен тәрбияләү.
		“Үз парыңны тап”	Төрле юнәлештә йөгереп, сигнал булгач, үз парыңны табу күнекмәләрен үстерү, дус – тату уйнауны булдыруны дәвам итү.

	IV	“Чүлмәк сатам”	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
		“Тизрәк түгәрәккә кер”	Музыканы игътибар белән тыңлау күнекмәләре булдыру, музыкка туктагач тәгәрәк эченә кереп басарга өйрәтү, җитезлек, хәрәкәт активлыгын формалаштыру.
февраль	I	“Машиналар һәм җәяүлеләр”	Юл йөрү кагыйдәләре турында белемнәрен ныгыту, тирә-якта ориентлашу күнекмәсен үстерү,игъбарлылык тәрбияләү.
		“Кегляны аудар”	Төзлекне, тырыш, көчле, сәләтле, нык ихтыярлы булып үсүләренә этәргеч бирү.
	II	“Төлке килә”	Сигнал буенча хәрәкәтләнү күнекмәләрен камилләштерү, сизгерлекләрен үстерү.
	III	“Чаналар белән ярыш”	Җитезлекне, тизлекне булдыруны дәвам итү, дус –тату уйнау теләкләре тудыру.
		“Соры бүре”	Күмәк уенда катнашасы килү теләге уяту, сак атлап йөрүче бүре образын хәрәкәтләр аша чагылдырырга омтылыш тудыру.
	IV	“Кошлар очалар”	Хәрәкәт тизлеген үстерүне дәвам итү, төрле юнәлештә очу күнегүләрен башкарып йөгерү, сигналларга игътибар итүне булдыру.
		“Светофор”	Светофорның төсләре турындагы белемнәрен ныгыту, игътибарларын үстерү, уйлап эш итәргә өйрәтү.
март	I	“Кем әйберне тизрәк күчерә?”	Тизлек, сизгерлек үстерү, дус –тату уйнауны булдыруны дәвам итү,күрсәтелгән хәрәкәтләрне төгәл итеп башкарырга өйрәтүне дәвам итү.
		“Тизрәк түгәрәккә кер”	Музыканы игътибар белән тыңлау күнекмәләре булдыру, музыкка туктагач тәгәрәк эченә кереп басарга өйрәтү, җитезлек, хәрәкәт активлыгын формалаштыру.
	II	“Инеш аша сикереп чык”	Урыннан 2 аякта ераклыкка сикерү күнекмәләрен камилләштерү, кыюлык тәрбияләү.
		“Үрдәк атыш”	Тупны тотарга, туптан качарга өйрәтүне дәвам итү, төз атуны булдыру, балаларның хәрәкәтчәнлекләрен, җитезлекләрен үстерү.
	III	“Флагка кадәр сикер”	Сикерү күнекмәләрен үстерү, сыгынучанлык, чыдамлылык булдыру, бирелгән темп белән хәрәкәтләнергә өйрәтүне дәвам итү.
		“Төсләр сату”	Йөгерү тизлеген үстерү, пространствода ориентлашу күнекмәләрен, төсләр турында белемнәрен камилләштерүне дәвам итү.
	IV	“Үз парыңны тап”	Төрле юнәлештә йөгереп, сигнал булгач, үз парыңны табу күнекмәләрен үстерү, дус – тату уйнауны булдыруны дәвам итү.
		“Миңлебай”	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
апрель	I	“Бүре һәм сакрыклар”	Түгәрәккә басарга, күмәк уйнарга, хәрәкәтләрне дөрес итеп башкарырга күнектерүне дәвам итү.

		“Тупны тәгәрәт”	Тупны предметлар аша тәгәрәтү, максатка ирешүчәнлек, башлаган эшне азагына кадәр эшләп чыгу күнекмәләрен үстерү.
	II	“Чиләк белән бакалар”	Сикерү тизлеген үстерү, сигнал буенча хәрәкәт итү, пространствода ориентлашу, тизлек булдыруны дәвам итү.
		“Флагка кадәр йөгер”	Йөгерү тизлеген үстерүне дәвам итү, бер – бер артлы сигнал буенча йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
	III	“Тавык кетәклегендә төлке”	Җитезлек, өлгерлек тәрбияләү, тиз йөгерү, сикереп менү күнекмәләрен бирү өстендә эшне дәвам итү.
		“Әбәк”	Игътибарлыкларын, хәтерен, кузаллауларын үстерү, рольләрне бүлешкәннән соң дөрес башкаруны булдыру, пространствода бәрелешмичә төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен камилләштерү.
	IV	“Бал кортлары”	Йөгерү күнекмәләрен үстерүне дәвам итү, пространствода ориентлашуны камилләштерү.
		“Куяннар”	Сикерү күнекмәләрен камилләштерү, уен барышында иптәше белән хәрәкәтләрне яраклаштырып башкару күнекмәсен үстерү.
май	I	“Беренче булып бас”	Игъбарлылык тәрбияләү, тырышлык, максатчанлык кебек яхшы сыйфатларны үстерү, физик активлыгын камилләштерү.
		“Тупны, сикертеп, алып бар”	Тупны сикертеп алып барырга өйрәтә башлау, максатчанлык, батырлык сыйфатлары тәрбияләү.
	II	“Трамвай”	Игътибарлыкларын тупларга күнектерү, түземлек тәрбияләү, уен кагыйдәсен үтәргә өйрәтү.
		“Буш урын”	Күзәтүчәнлекләрен, игътибарлыкларын үстерү, этешми-төртешми уйнау күнекмәләрен камилләштерү.
	III	“Чүлмәк сатам”	Яшьтәшләре белән зур булмаган төркемнәрдә, үзләре белеп, татар халык уеннарын оештыруда мөстәкыйльлекләрен үстерү, уен кагыйдәсен үтәүне булдыру.
		“Очкычлар”	Төрле юнәлештә йөгерү күнекмәләрен системалаштыру, дус –тату уйнауны булдыру.
	IV	“Тизрәк түгәрәккә кер”	Музыканы игътибар белән тыңлау күнекмәләре булдыру, музыкка туктагач тәгәрәк эченә кереп басарга өйрәтү, җитезлек, хәрәкәт активлыгын формалаштыру.
		“Соры бүре”	Күмәк уенда катнашасы килү теләге уяту, сак атлап йөрүче бүре образын хәрәкәтләр аша чагылдырырга омтылыш тудыру.

2.2 ӘТИ – ӘНИЛӘР БЕЛӘН ЭШ

Ай	Тема
сентябрь	1. Консультацияләр: “Һәр балада талант бар”, “Балага спорт төре сайлыйбыз”, “Гаилә конфликты һәм балалар”, “Төзү буенча балаларга уеннар”, “Кичке укуның файдасы”. 2. Белешмәлек “Әгәр чит илгә барсаң”. 3. Газета “Балалар бакчасына рәхим итегез”. 4. Ата–аналар җыелышы: «Бала һәм гаилә» - 4-5 яшьлек балаларның психо-физик үсеш үзенчәлекләре - балаларда әхлак нормалары тәрбияләү. 5. Табип киңәшләре: “Ваксинопрофилактика”, “Компьютерның һәм телевизорның зыяны”, “Күзләр өчен гимнастика”. 6. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
октябрь	1. Консультацияләр: “Хәрәкәтле уеннарның бала организмы өчен файдасы”, “Бишек җырлары җырлыйбыз”, “Яссытабанлылыкны кисәтү”, “Ни өчен бала уенчыкларны җыярга теләми?”, “Сәләтле бала”. 2. Газета “Сәламәт булыгыз!”, “Тәрбияче апа – бәйрәмең белән!”, “Өлкәннәрне тәбриклибез һәм бәйрәм белән котлыйбыз!” 3. Өлкәннәрне бәйрәм белән котлау, балаларның үз куллары белән ясаган бүләкләрен бирү. 4. “Сөмбелә” бәйрәмен уздыру. 5. Табип киңәшләре: “Бабасыр”, “Балаланың гаиләдәге физик тәрбиясе” 6. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
ноябрь	1. Консультацияләр:“Профилактик прививкалар”, “Музыкотерапия”, “ Балалар өчен төзү уеннары”. 2. Газета “Бәйрәм белән, кадерле әниләр!” 3. “Әниләр” бәйрәме уздыру. 4. Табип киңәшләре: “Салкын һава турында 5 төрле әти – әниләрнең күзаллаулары”, “Матур һәм сәламәт тешләр”, “Төркемгә чир керсә...” 5. Әти–әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү. 6. Белешмәлек “Бала белән бергә уйныйбыз”.
декабрь	1.Консультацияләр: “Саф һавада йөрүнең файдасы”, “Сюжетлы-рольле уеннар аша балаларда туган телне үстерү”, “Өйгә уйный-уйный кайтабыз”. 2. Балалар өчен шугалак (тау) төзү. 3. Газета “Тәҗрибәләр үткәрәбез”, “Хуш киләсең, Яңа ел”. 4. “Хуш киләсең, Яңа ел!” бәйрәме уздыру. 5. Табип киңәшләре: “Салкын тиюдән саклану чаралары”, “Гәүдә төзелеше бозылуы”, “Саф һавада хәрәкәтле уеннар”. 6. “Сюжетлы-рольле уеннар” күргәзмәсенә әзерлек һәм үткәрү. 7. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү. 8. Ата–аналар җыелышы: “Сәламәт яшәү рәвеше”.

январь	1.Консультацияләр : “Бармак уеннары”, “Юл һәм балалар”. 2. Газета “Балаларның юл травматизмы сәбәпләре”, “Чыныктыру чаралары”. 3. Ачык ишекләр көне: мастер – класс “Йокыдан уяну гимнастикасы”, “Саф һавада уеннар”. 4. Мастер –класс “Сәламәт булыйк: чыныктыруалымнары”. 5. Рәсем конкурсы “Айболит киңәшләре”. 6. Табип киңәшләре: “Гриппка каршы аромотерапия”, “Туберкулездан саклану”, “Яссытабанлылык булса, нишләргә?” 7. Әти–әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
февраль	1. Консультацияләр: “Ишетергә һәм тыңларга өйрәнәбез”. “Биибез дә, җырлыйбыз”,”Ни өчен балаларга төзү уеннары кирәк” 2. Газета “Изге Вәли көне”, “Бәйрәм белән әтием, абыем, бабам”. 3. “Ватанны саклаучылар көне” бәйрәмен уздыру. 4. Табип киңәшләре:“Отморожение», “Бала йокысы”, “Йокыдан уяну гимнастикасы”. 5. Әти–әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
март	1.Консультацияләр: “Тиктормас балаларга уеннар”, “Начар сүзлелек”, “Балаларның урамда уйнау җирлекләре”. 2. Рәсем конкурсы “Минем яраткан әкият героем”. 3. “8март – халыкара хатын кызлар көне” бәйрәме уздыру. 4. Табип киңәшләре: “Җил чәчәге авыруы”, “Авитаминоз”. 5. Әти–әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
апрель	1. Консультацияләр:«Витаминотерапия”, “Балалар алдыйлар”, “Беренче китаплар”. 2. Газета “Көлке көне”, “Космонавтика көне”, “Бөек татар шагыйре Г.Тукай”. 3. Табип киңәшләре: “Тычканнар таратучы чирләр”, “Саф һавада йөрү бик файдалы”. 4. Әти –әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү.
май	1.Консультацияләр: “Кояш, су һәм һава безнең дуслар”, “Музыкаль аптека”, “Балаларның җәйге ялы”, “Су белән уеннар”, ”Комлыкта төзү уеннары” 2. Газета “Без сезне мәңге онытмабыз!” 3. Рәсем конкурсы “Җиңү көне белән!” 4. Табип киңәшләре: “Талпан авыруы”, “Баланың күзләрен саклыйк” 5. Әти–әниләрне кызыксындырган сорауларга җавап бирү. 6. Ата–аналар җыелышы: “Балаларның физик һәм психик үсеш күрсәткечләренә анализ”.

3. Оештыру бүлеге.
3.1. Балаларның көндәлек тормышын һәм эшчәнлеген тасвирлау.

Балалар бакчасында белем бирү эшчәнлеге атнага биш көн тәртибендә үткәрелә. Балалар бакчасында булу вакыты: 6^{00} сәгатьтән 18^{00} сәгатькә кадәр.

Укыту эшчәнлеге 1 нче сентябрьдән 31 нче майга кадәр. Җәйге сәламәтләндерү вакыты: 1 нче июньнән 31 нче августка кадәр.

Көн тәртибе балаларның яшь үзенчәлекләреннән чыгып төзелә һәм гармонияле үсешенә булыша. Көн тәртибен төзегәндә һәм оештырганда мөһим кабатланучы компонентлар искә алынды:

- ашау вакыты;
- көндезге йокы;
- саф һавада,бинада булу дәвамлыгы.

Төркемдә **көндәлек режим** балаларның яшь үзенчәлекләре һәм СанПин таләпләренә туры китереп төзелгән.

Вакыты	**Эшчәнлек**				
6.00-7.50	Балаларны кабул итү.Мөстәкыйльһәмбердәмуенэшчәнлеге.				
7.50-7.56	Иртәнге гимнастика				
7.56-8.40	Иртәнгеашкаәзерлек. Бердәм эшчәнлек. Иртәнгеаш.				
8.40-8.50	Мөстәкыйльуенэшчәнлеге. ББЭнә әзерлек.				
8.50-9.50	Белембирүэшчәнлеге				
	дүшәмбе	сишәмбе	чәршәмбе	пәнҗешәмбе	җомга
	1. 9.10-9.30 2. 9.45-10.05	1. 9.00-9.20 9.30-9.50 2.Физ-ра с.һ. 11.05-11.25	1. 9.10-9.30 2. 9.40-10.00	1.9.15-9.35 2.9.45-10.05	1. 9.00-9.20 2.9.30-9.50
9.55-10.00	Икенче иртәнге аш.				
	9.40	9.50	9.35	9.40	9.50
10.00-10.10	Урамга чыгарга әзерлек				
10.10-11.30	Саф һавада булу.				
	дүшәмбе	сишәмбе	чәршәмбе	пәнҗешәмбе	җомга
	10.10-11.30	10.15-11.30	10.10-11.30	10.10-11.30	10.15-11.30
11.30-11.40	Урамнан керү. Балалар һәм өлкәннәрнең бердәм эшчәнлеге.				
11.40-11.50	Көндезге ашка әзерлек. Көндезге аш.				
12.20-15.00	Йокыга әзерлек. Көндезгейокы.				
15.00-15.10	Йокыдан уяту. Сәламәтләндерү, чыныктыру процедуралары. Балалар һәм өлкәннәрнең бердәм эшчәнлеге.				
15.10-15.20	Кече ашка әзерлек. Кече аш.				
15.20-16.20	Мөстәкыйль уен эшчәнлеге. Балалар һәм өлкәннәрнең бердәм эшчәнлеге. Түгәрәкләр (ярты төркем)				
16.20-16.50	Кичке ашка әзерлек. Кичке аш.				
16.50-17.00	Кичке саф һавага чыгарга әзерлек.				
17.00-18.00	Саф һавада булу. Балалар һәм өлкәннәрнең бердәм эшчәнлеге. Ата-аналарбеләнәңгәмә.				

3.2. Методик программалар белән тәэмин ителеш

Әдәбият

Төп программалар:

1.Комплекслы программа «Туганнан мәктәпкә кадәр»Веракса Н.Е., Комарова Т.С., Васильева М.А. редакциясендә;

2. 49 нчы "Гөлназ" балалар бакчасының төп белем бирү программасы.

Парциаль программалар һәм укыту-методик комплектлар:

3.«Сөенеч –Радость познания» төбәкнең мәктәпкәчә белем бирү программасы, Шаехова Р.К., 2016 ел

4. Туган телдә сөйләшәбез: методик әсбап / 4-5 яшь / Хәзрәтова Ф.В., Шәрәфетдинова З.Г., Хәбибуллина И.Җ. - Казан, ИТҮ, 2013. – 256 б.

5. Примерное комплексно-тематическое планирование к программе "От рождения до школы". Средняя группа / В.В.Гербова, Н.Ф.Губанова, О.В.Дыбина и др. – М.: МОЗАИКА-СИНТЕЗ, 2015. – 160 с.

6. Формирование элементарных математических представлений: Средняя группа / Помораева И.А., Позина В.А. – М.: МОЗАИКА-СИНТЕЗ, 2015. – 64 с.

7. Изобразительная деятельность в детском саду: Средняя группа / Комарова Т.С. – М.: МОЗАИКА-СИНТЕЗ, 2016. – 96 с.

8. Балалар дөньясы: мәктәпкәчә белем бирү оешмалары өчен хрестоматия (уртанчылар төркеме) / Л.Г.Гыйләҗева, Г.Ә.Нәбиуллина, Л.Т.Гарипова. – Казан: Татар. Кит. Нәшр., 2013. – 159 б.

9. Татар телендә сөйләм үстерү: мәктәпкәчә белем бирү оешмалары өчен методик кулланма (уртанчылар төркеме) / Л.Г.Гыйләҗева, Г.Ә.Нәбиуллина, Л.Р.Җиһаншина. – Казан: Татар. Кит. Нәшр., 2013. – 95 б.

10. Сурәтләү һәм кору эшчәнлеге: мәктәпкәчә белем бирү оешмалары өчен методик кулланма (уртанчылар төркеме) / Р.М. Зиннәтова, Л.Ә.Гәрәева; И.И.Кадыйрова тәрҗ. – Казан: Татар. Кит. Нәшр., 2013. – 111 б.

11. Әйләнә-тирә дөнья белщн танышу: мәктәпкәчә белем бирү оешмалары өчен методик кулланма (уртанчылар төркеме) / Н.Г.Гарипова, Р.С.Әхмәтова, Ф.М.Хәсәнова. – Казан: Татар. Кит. Нәшр., 2013. – 143 б.

12. Математикага өйрәнәбез: мәктәпкәчә белем бирү оешмалары өчен методик кулланма (уртанчылар төркеме) / З.Г.Шәрәфетдинова, И.Җ.Хәбибуллина, Ф.В.Хәзрәтова; А.З.Имаева тәрҗ. – Казан: Татар. Кит. Нәшр., 2013. – 104 б.

13. Уйный-уйный үсәбез (балалар бакчасында уеннар): балалар бакчасы тәрбиячеләре һәм физкультура инструкторлары өчен методик кулланма / К.В.Закирова. –Казан:Мәгәриф,2005. – 175 б.

14. Зарипова З.М. "Үстерешле уеннар: методик кулланма/З.М.Зарипова , Р.С.Исаева.-Казан:Беренче полиграфия компаниясе,2013.-128 б.

15. Әхлак нигезе-матур гадәт (Гаиләдә һәм балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбияләү):Методик кулланма/К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова.-Казан:Мәгариф,2004. – 383б.

16. Иң матур сүз: Ата-аналар һәм балалар бакчасы тәрбиячеләре өчен хрестоматия. – Казан: Мәгариф, 2000. – 335 б.

17. Туган телем- бөек анам теле: тәрбиячеләр өчен методик кулланма / З.М.Зарипова. – Яр Чаллы типографиясе, 2004. – 127 б.

18. Бәйрәмнәр бәйләме: Балалар бакчалары тәрбиячеләренә ярдәмлек / В.Г.Гомәрова, Ф.Я.зарипова. – Казан: Мәгариф, 2005. – 207 б.
19. Обучение детей дошкольного возраста правилам безопасного поведения на дорогах: учеб.пособие/авт.-сост.: Р.Ш.Ахмадиева, Е.Е.Воронина. Р.Н.Минниханов и др. – ГУ “НЦ БЖД», 2008. – 288 с.

3.3. Предметлы-тирәлек мохитен үстерү

Төркемдә белем һәм тәрбия бирү өчен уенчыклар һәм уен почмаклары бар.

1. «Туган ягым - Татарстан» почмагы

- Милли киемдәге курчаклар: татар малае һәм кызы, рус малае һәм кызы
- Габдулла Тукай, Муса Җәлил, Абдулла Алиш портретлары
- Уеннар өчен битлекләр

Дидактик уеннар

-“Нәрсә артык?”
-“Домино”
-“Дөрес җый”
-“Бу кайсы әкияттән?”

Методик әсбаплар һәм аудиокушымта

- З.М. Зарипова, Р.С. Исаева “Үстерешле уеннар”
- К.В.Закирова, Р.Ә.Кадыйрова, Г.М.Сафиуллина “Балалар бакчасында әдәп-әхлак тәрбиясе”
- Татар телендә мультфильмнар
- Аудио – китап “Татар әкиятләре”
- Диск “Шома бас”
- Диск “Танцы народов Поволжья”

Мәгълумат әсбаплары

- Татар язучылары һәм шагыйрьләре
- Татар халык сәнгате
- Әкиятләргә иллюстрацияләр
- Татарстан Республикасы турында белешмә
- Рәсәй турында белешмә
- Яр Чаллы шәһәре турында белешмә
- Трафаретлар / орнаментлар

Татар әдәбияты

- Балалар өчен шигырьләр
- М. Фәйзуллина “Чебиләр зарядкасы”
- Батулла “Бишек хикәятләре”
- Ә. Ситдыйкова “Серле дөнья”
- Ф.Сафин “Кошлар яратучы малай”
- Татар халык әкияте “Камыр Батыр”
- Татар халык әкияте “Саламторхан”
- Татар халык әкияте “Сак –сок”
- Г. Тукай “И матур тел!”
- А.Алиш “Сертотмас үрдәк”
- Ф.Сафин “Кибеткә баручы аю”

2. “Музыка» почмагы

Уен кораллары

- барабан
- агач, пластмас маракас
- ирен гармуны
- металлофон

- саксафон,
- гитара
- бубен
- колотушка
- курай
- микрофон

Музыкаль- дидактик уеннар

- “Күңелле-күңелсез”
- “Музыкаль уен кораллары”
- “Нинди көй”
- “Дөрес ата”

Ясалма уен кораллары

- Микрофон
- Маракас
- Шалтыравыклар

“Кәеф” почмагы

- Күрсәтмә әсбап “Кәеф театры”
- Коллективта бердәмлек оештыру уеннары картотекасы
- Театральләштерелгән уеннар картотекасы
- Психогимнастика
- Эмоциональ бушатылу “көзге”

3. “Театр” почмагы

- Өстәл пәрдәсе
- өстәл, күләгә, би-ба-бо, таякчыклар һәм бармак театрлары,
- театр өчен битлекләр
- киемнәр

Дидактик уеннар:

- Дидактик уен “Әкият геройлары”
- Лото “Әкиятләр”
- Күрсәтмә әсбап “Киемнәр өчен бизәкләр”

4.“ЮЙК” почмагы

- Лото “Юл йөрү билгеләре”
- Дидактик уен “Сак бул, юл!”
- Күрсәтмә әсбап “Транспорт”
- Дидактик уен “Юл йөрү билгеләрен өйрәнәбез”
- Өстәл уены “Юл”
- Махсус тарнспорт
- Папка “Балаларга юл йөрү кагыйдәләрен өйрәтү”
- Күчмә-папка “Юлда йөри беләсеңме?”

Методик кулланма

- Г.А. Галеева, С.М. Гаффарова “Мәктәпкәчә яшьтәге балаларны юлларда үзләрен хәвефсез тоту кагыйдәләренә өйрәтү”
- Т.Шакирова “Юл хәрәкәте билгеләре”
- Табышмаклар “Занимательно о правилах дорожного движения»
- Транспорт турында шигырьләр
- “Юл фәне әлифбасы”
- ***5.“Физкультура ”почмагы***
- “Күзләргә гимнастика ясыйбыз”
- “Сулыш гимнастикасы”
- “Сәламәтләндерүче уеннар”
- “Хәрәкәтле уеннар”
- “Бармак гимнастикасы”
- “Физминуткалар”

- “Санамышлар”
- “Җырлы – биюлеуеннар”
- “Чыныктыру”

Күрсәтмә әсбаплар

- “Кышкы спорт төрләре”
- “Җәйге спорт төрләре”
- “Спорт җиһазлары”

Җиһазлар

- Туплар
- скакалкалар
- төсле тасмалар
- шалтыравыклар
- сыбызгы
- бубен
- кеглялар
- обручлар
- гантельләр
- кольцеброслар

Ясалма чыныктыру җиһазлары

- Массаж келәмчеге
- пробкалардан эзләр һәм келәмчекләр
- мунчаладан келәмчекләр
- киндер сюрприз йомыркаларыннан гантельләр

6. “Куркынычсызлык” почмагы

Методик кулланма

- Т.А.Шорыгина “Беседы о правилах пожарной безопастности”
- Т.А.Шорыгина “Беседы об основах безопастности с детьми 5-8лет
- Т.А.Шорыгина “Беседы о том, кто где живет”
- “Дөрес туклану”
- Папка “Янгын куркынычлыгы”

Үстерүче уеннар

- “Урамда куркынычсызлык”
- “Беренче ярдәм”
- “Өйдәге куркынычсызлык”
- “Ут белән уйнама”
- “Сәламәт бул”
- “Һөнәрләр”
- Лото “Бөтен эш тә яхшы”
- “Как избежать неприятностей”
- “Ут белән уйнама”

7. “Табигать” почмагы

Үстерүче уеннар

- Табигать календаре
- Лото “Бакчада нәрсә үсә”
- Лото “Йорт хайваннары”
- “Хайваннар һәм аларның балалары”
- “Кошлар”
- “Агачлар”
- “Арктика, саванна хайваннары”
- “Зур-кечкенә”
- “Рәсемнәрне бер рәткә җый”
- “Табигать күчтәнәчләре”
- «4 сезон»: кыш, яз, җәй, көз.

- «Экологик уеннар»

Күрсәтмә әсбаплар

- «Рәсемнәр буенча хикәяләр төзү»: кыш, яз, җәй, көз.
- «Һаваторышы»
- «Ел фасыллары алгоритмы»
- «Хайваннар, җиләкләр, кошлар»
- «Агачлар, куаклар, гөмбәләр»
- «Безнең як кошлары»
- «Чәчәкләр»
- «Киемнәр»
- «Кошлар»
- “Бөҗәкләр”
- “Җимешләр”
- «Җиһазлар»
- «Бүлмә гөлләре»

Муляжлар:

- җиләк-җимешләр
- яшелчәләр
- кыргый һәм йорт хайваннары
- җир-су хайваннары
- бөҗәкләр.

8. “Сөйләм үсеше” почмагы

Үстерүче уеннар

- “Капма -каршы”
- “Артыкны тап”
- “Рәсемнәр буенча хикәя төзе”
- “Сюжетлар буенча хикәя төзе”
- “Матур сүзләр өйрәнәбез”
- “Табышмаклар”
- “Шигырьләр”
- «Сөйләм телен һәм уйлау сәләтен үстерүче уеннар»
- «Чиста сөйләшү күнегүләре»

9. “Математика” почмагы

- Үстерүче уен “Без саныйбыз”
- Лото “Төсләр һәм фигуралар”
- Дидактик уен “Төс һәм форма”
- Дидактик уен “Предметлар һәм контурлар”
- Лото “Зур, уртача, кечкенә”

Шулай ук төркем “Кибет”, “Чәчтараш”, “Гаилә”, “Шифаханә”, “Даруханә”, “Транспорт”, “Төзүче”,сюжетлы-рольле уеннар өчен җиһазлар һәм әсбаплар белән тулыландырылган.

3.4. Материаль-техник тәэмин ителеш:

ноутбук, дисклар, уенчыклар өчен шкафлар.

Кушымталар:

Кушымта 1

Балаларның яшь үзенчәлекләре

Уртачылар төркеме (4 яшьтән 5 яшькә кадәр)

Уртанчы мәктәпкәчә яшьтәге балаларның уен эшчәнлегендә рольле мөнәсәбәтләр барлыкка килә. Бу яшьтәге балалар кабул ителгән рольдән үзләрен аера башлыйлар.

Сурәтләү эшчәнлеге шактый үсеш ала. Рәсем предметлы һәм детальләштерелгән форма ала. Кешенең график сурәте гәүдә, күз, авыз, борын, чәч, кайвакыт кием һәм аның детальләре булу белән характерлана. Сурәтләү эшчәнлегенең техник ягы камилләшә. Балалар төп геометрик фигураларны ясый, кайчы белән кисә, сурәтләрне кәгазьгә ябыштыра алалар һ.б.

Конструкцияләү катлаулана. 5—6 детальдән торган корылмалар барлыкка килә. Уйлап чыгарып кору, шулай ук төзү эзлеклелеген планлаштыру күнекмәләре формалаша.

Баланың хәрәкәтләнү өлкәсе вак һәм эре моториканың уңай үзгәрешләре белән характерлана. Җитезлек, хәрәкәт координациясе үсә.

Зиһенгә алу сәләте күбрәк үсеш ала. Балалар теге яки бу предметка охшаган форманы атый беләләр.

Хәтер күләме үсә. Балалар 7—8 предметның исемен истә калдыра алалар.

Тасвирлы фикерләү сәләте үсә башлый. Балалар катлаулы булмаган мәсьәләләрне чишүдә гади схемалаштырылган сурәтләр кулланалар.

Алдан күрә белү сәләте үсә. Объектларның пространствода урнашулары нигезендә, балалар аларның үзара йогынты ясашуы нәтиҗәсендә нәрсә килеп чыгасын әйтә алалар.

Күз алдына китерү, уйлап чыгару (воображение) сәләте үсә. Оригинальлек һәм ирекле булу кебек сыйфатлар формалаша. Балалар мөстәкыйль рәвештә бирелгән темага зур булмаган әкият уйлап чыгара алалар.

Игътибарлылык сәләте үсә. Бала 15—20 минут дәвамында игътибарын туплап эшли алырга сәләтле.

Авазлар әйтелеше һәм дикция яхшыра. Сөйләмнең ритмик төзелеше, рифмасы игътибарга лаек. Сөйләмнең грамматик ягы үсеш ала.

Артык үпкәләүчәнлек бу яшьнең феномины булып тора. Яшьтәшләре белән бала сайлап кына аралаша башлый. Көндәшлек, ярышу барлыкка килә.

Белем бирү эшчәнлегенең тематикасы

Вакыт	Тема
1.09 - 2.09	-Белем бәйрәме (День знаний)
5.09 - 16.09	-Көз килде (Осень пришла)
19.09 - 23.09	-Безнең китаплар (Наши книги)
26.09 - 30.09	-Көзге табигать (Осенняя природа)
3.10 - 7.10	-Көз (Осень)
10.10 - 21.10	-Минем Ватаным, минем шәһәрем (Мой город, моя страна)
24.10 – 28.10	-Әти, әни һәм мин (Папа, мама и я)
31.10 - 3.11	-Әти, әни һәм мин (Папа, мама и я)
7.11- 18.11	- Һөнәрләр(Профессии)
21.11-2.12	-Хайваннар дөньясында (В мире животных)
5.12- 16.12	-Хуш киләсең,карлы кыш! (Добро пожаловать, снежная зима!)
19.12 - 30.12	-Яңа ел бәйрәме (Новогодний праздник)
9.01 - 13.01	- Кыш (Зима)
16.01 - 27.01	- Кышлаучы кошлар (Зимующие птицы)
30.01 - 10.02	- Халык җәүһәрләре (Национальные узоры)
13.02 - 24.02	-Ватанны саклаучылар көне (День защитника Отечества), Халык-ара Туган тел көне (Меңдународный День Родного языка)
27.02 - 10.03	-8 март (8 марта)
13.03 - 24.03	-Язгы тамчы (Весенняя капель)
27.03 - 7.04	-Яз (Весна)
10.04 - 14.04	-Космонавтлар көне (День космонавтики)
17.04 – 21.04	-Г.Тукай – безнең күңелләрдә (Г.Тукай в наших сердцах)
24.04 – 12.05	-Җиңү бәйрәме (День победы)
15.05 - 19.05	-Язгы табигать (Весенняя природа)
22.05 - 31.05	-Исәнме, җәй! (Здравствуй, лето!)

Комплекслы – тематик план

Ай	Физик үсеш	Социаль –коммуникатив үсеш	Танып белү, сөйләм үсеше	Иҗади –эстетик үсеш
Яр Чаллы, Татарстан				
Сентябрь Октябрь	Уеннар: «Скок - перескок», «Карусель», «Яшелчәләр» «Төсле автомобильләр» Имитационуен:«Без автобуста барабыз»	Туган шәһәртурындасөйләшү. КамАЗ турындаиллюстрацияләркарау. Әңгәмә: «Минем Республикам Татарстан», «Шәһәрурамнары», «Транспорттаүз-үзеңнеәдәплетоту» «Профессияләр»	*Әкиятләр:* «Аюһәм бабай», «Төлке һәм торна» Р. Батулла «Күчтәнәч» *Шигърият:* Б. Рәхмәт «Әтәчкәй...» Р.Валеева «Курчаккакүлмәкбүләкиттем» Р. Миннуллин «Әнибеләнәтитурында» *Проза.* А. Хасанов «Балаларбакчасында», *Ятлау:*Бармак гимнастикасы «Бармаклар»	*Музыка:* «Осень наступила» Л. Шигабутдиновакөе *Тыңлау:* «Әпипә» «Хороводная», «Әйдә, биибез» (диск «Шома бас»). *Иҗади сәнгать:* *Әвәләү:* «Кошлар», «Дустымабүләк» *Рәсем:*«Шәһәр урамнарында», «Яулыкныбизибез» *Бәйрәм:*«Сөмбелә»
Россия				
Ноябрь	*Уеннар.* «Диңгезшаулый», «Тавыкһәмчебиләр»	*Әңгәмә:* «Минем илем», «Россия буенча сәяхәт», «Балаларның дусты - светофор» *Диактикуеннар:* «Три цвета светофора», «Балалар- җәяүлеләрһәмбалалар-пассажирлар». Рус халык әкиятләренә костюмнар әзерләү	*Әкиятләр:* «Мужик и медведь» «Дурак и береза» «Как варить компот?» Г. Юдин «Синие листья» В. Осеева *Шигърият.* «Котик» М. Дружинина, «Мы идем через дорогу» М. Дружинина, «Вот какой рассеянный» С. Маршак, «Дядя Степа» С. Михалков, «Светофор» С. Маршак *Проза:* «Сторож» В. Осеева, «Как Маша стала большой», «Осень на пороге»	*Җыр:* «Осень» И.Кишко сүзләре, Т.Волгинакөе, бишекҗыры «Баю-бай» М Красина көе, М.Черной сүзләре, «Ива» А.Князькова көе. И.Токмакова сүзләре, «Дождик» М.Красева көе, Н.Френкель сүзләре *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Дымка аты» *Ябыштыру.*«Матрёшкалар» (коллектив эш) *Рәсем:*«Настяга сарафан» (дымка бизәге) *Бәйрәмнәр:* «Рус

			Н. Сладков	халыкәкиятләрекичәсе», «Капустник».
Декабрь	*Уеннар:* «Көн - төн», «У медведя во бору», «Светофор», «Җитез җәяүле», «Два Мороза»	*Әңгәмә:* «Мәскәү шәһәре», «Россия турында сөйләшү», «Юлдаүз-үзеңнедөрестоту» *Дидактик уен:* «Мәскәүдәнкунаклар»,	*Әкиятләр:* «Кораблик», (золотой серпок. М.: Малыш, 1994) «Мороз и заяц» «Сказка про Комара Комаровича» Д. Мамин-Сибиряк *Шигърият:* «Живи, елочка!» И.Токмакова «Белый снег пушистый» И.Суриков *Проза:* «Поход» А. Гайдар «Светик-трехцветик» Т.Александровой (Веселые картинки. №6. 2003), «Как елку наряжали» Л.Воронкова	*Җыр:* Рус халык музыкакоралы «балалайка» беләнтанышу «Песня о Родине» И.Дунаевский «Моя Россия» Г.Струве көе, Н.Соловьева сүзләре «Я по городу иду» А. Перескоковакөе, Т.Антоновасүзләре «Скоро Новый год» И.Арсеева көе, В.Татаринов сүзләре «К нам приходит Новый год» В.Герчиккөе, З.Петровасүзләре *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Әкияти кош» (филимоновбизәге) *Ябыштыру:* «Поясныбизәү» (филимоновбизәге) *Рәсем:* «Рус кызының күлмәге» (филимоновбизәге) *Бәйрәмнәр:* «Хушкиләсең, Яңа ел!» «Раштуабәйрәме»
Татарстан				
Январь	*Уеннар:* «Казлар-аккошлар», «Песиһәмтычкан»	Казан шәһәретурындасөйләшү. Казан шәһәренеңкүренеклеурыннарытурындарәсемнәркарау. *Әңгәмә:* «Татар халыкашлары» «Сфетофорянындамашиналар» *Имитационуеннар:* «Без автобуста» «Светофор сигналларына карап юл	*Әкиятләр:*«Зирәк карга» А. Гаффар. «Койрык» А. Алиш. «Куркакбелән батыр» *Шигърият:* Г. 'Гукай. «Кышкы кич» Ш. Галиев. «Автобуста» Р. Валеева. «Кил тизрәк, яз!» Б. Рәхмәт. «Асия»	*Музыка:*татар халык музыкакоралы «Гармун” белән танышу «Попляши!», «Найди свою пару» (диск «Шома бас») *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Татар халкыныңмиллиризыгычәк-чәк»

		аша чыгу»	Х. Халиков. «Хәерле иртә» *Проза:*А. Алиш «Эшчеабый»	*Ябыштыру*: «Мендәр чигәм» *Рәсем:*«Сөлге чигәм» *Бәйрәм:* «Нардуган»
Россия				
Февраль	*Уеннар:* «Көтүче һәм көтү», «Төлкеһәмтавыклар», «Үрдәкләр», «Укчы», «Чокыраркылысикер»	*Әңгәмәләр:* «Рус телендә назлы сүзләр», «Минем туган телем», «Мин киенәбеләм», «Солдат абый» «Ватанны саклаучылар көне».	*Әкиятләр:* «Төлке, бүре, аю», «Әтәч һәм ногыт борчагы» «Сказка про маму» С.Прокофьева *Шигърият:* «Научу обуваться братца» Е.Благинина, «Мамин день» И.Токмакова, «Праздник мам» В.Берестов *Проза:* «Про снежный колобок» Н.Калинина, «Оля пришла в садик» В.Карасева, «Звезлолетчики» В.Бороздин	*Музыка:*«Сапожки скачут по дорожке» А.Филиппенко көе,Т.Волгина сүзләре, «Заинька пушистый»,«Путаница» Е.Тиличевакөе, К.Чуковскийсүзләре, «Кошечка» В.Витлин көе, Н.Найденова сүзләре, «Бравые солдаты» А.Флиппенко көе, Т.Волгина сүзләре, «Мамочка моя»А.Перескоков көе, С.Антонова сүзләре *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Аюларөендәнәрсә бар?» *Ябыштыру:* «Тозсавытынбизәү» (городец бизәге) *Рәсем:* «Тактабизәү»(городецбизәге) *Бәйрәмнәр*: «Масленица», «Муса Җәлил- татар шагыйре, герой».
Татарстан				
Март	*Уеннар:*«Сорыбүре», «Хәйләкәр төлке»	*Әңгәмә:* «Татарстан хайваннары», «Туган ягымкошлары», «Мухомор гөмбәсе», «Минем туганурам»	*Әкиятләр:* «Ике ялкау» Г.Тукай «Су анасы» *Шигърият:* Ш. Маннур. «каз бәбкәләре», А. Рәшит «Кояшлы туган ягым»,	*Музыка:* «Парный танец», «Подружились» (диск «Шома бас») *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Кошлар»

		Кошларга җимлекләр әзерләү *Сюжетлы-рольле уен*нар: «Шофер», «Транспорт һәм җәяүлеләр»	Г. Зәйнашева «Сабантуй», М. Җәлил «Мой пес», «Чишмә», «батыр куян», «Гөмбәләр» *Проза:* М. Хасанов «Кар ява» Г. Тукай. «Кайсы вакытбула?»	*Ябыштыру:*«Кызылтүшләр һәм песнәкләр» *Рәсем:*«Татар әкиятләрендә хайваннар» *Бәйрәм:* «Нәүрүз»
Россия				
Апрель	*Уенна:* «Чыпчыклар», «Казлар - аккошлар», «У медведя во бору	*Әңгәмә:* «Туган як агачлары», «Туган яктаүсүчечәчәкләр һәм үсемлекләр», «Урмандаүзеңнетотуәдәбе», «Бүлмә гөлләрен тәрбиялибез» Дидактик уеннар «Очалар, сикерәләр, йөгерәләр», «Ниндиагачтан?»	*Әкиятләр:*«Лисичка-сестричка и серый волк», «Зимовье зверей» «Медведь и солнце» Н. Сладков, «Сороки» В. Осеева, «Сказка о перевернутой черепахе» М. Пляцковский, «Под грибом» В. Сутеев *Шигърият:* «Весна» Г. Ладонщиков, «Посидим в тишине» Е. Благинина, «А что у вас?» С. Михалков, «Почему рассердилась бабушка?», «Белая береза» С. Есенин *Проза:* «Аленький цветочек», «Хотела галка пить…» Л. Толстой, «Памятник советскому солдату» Л. Кассиль, «Неслух» Н. Сладков *Ятлау өчен:*«Одуванчик» Е. Серова,	*Музыка:* «Зима прошла» Н. Метловкөе, М. Клоковасүзләре, «Ласточка» А. Перескоковкөе, С. Антонова сүзләре, «Песенка львенка и черепахи» Г. Гладков көе, С. Козлов сүзләре, «Апрель» П. Чайковский *Иҗади сәнгать.* *Әвәләү:* «Дымка әтәче» *Ябыштыру:*«Урмандаяз» (коллектив эш) *Рәсем:*«Пасхаль йомыркаларын бизәү» (филимонбизәге) *Бәйрәмнәр:* «Пасха», «Г. Тукай – бөекшагыйрь»
Май	*Күңел ачу:* «Без уйнаргаяратабыз»	*Әңгәмә:* «Туган ягым- Татарстан»	*Әдәби викторина:* «Таныш әдәби әсәрләр буенча сәяхәт »	*Рәсемнәр күргәзмәсе.* *Бәйрәм:* «Әйдәгез, дуслашыйк»,«Сабантуй».

Кушымта 3

Уртанчылар төркемендә белем бирү өлкәләренең бүленеше түбәндәгечә:

Оештырылган белем бирү өлкәләре	Саны
Танып белү (ФЭМП);	1
Коммуникация (рус теле)	1 (+1 режим моментында)
Коммуникация (сөйләм үстерү)	1
Сәнгать (музыка)	2
Физкультура.	3
Иҗат (Рәсем)	1
Иҗат (Әвәләү/кисепябыштыру)	1 (0,5+0,5)
Барлыгы:	**10**
Танып-белү (Әйләнә-тирә белән танышу), коммуникация (рус теле) эшчәнлеге режим вакытларында үткәрелә.	

2 нче төркемнең белем бирү эшчәнлеге челтәре

ФГОС таләпләренә Физкультура туры килгән белем өлкәләреннән чыгып, балаларның яшь үзенчәлекләре һәм СанПин таләпләренә туры китереп, **атналык оештырылган белембирү эшчәнлеге челтәре** төзелде.

Дүшәмбе	1.Танып белү (ФЭМП) 2.Музыка	9.10-9.30 9.45-10.05
Сишәмбе	1.Коммуникаөия (Рус теле) 2.Физ-ра саф һавада	1. 9.00-9.20 2. 9.30-9.50 11.05-11.25
Чәршәмбе	1.Музыка 2.Иҗат (Әвәләү/Кисеп ябыштыру)	9.10-9.30 9.40-10.00
Пәнҗешәмбе	1.Физкультура 2. Коммуникация(Сөйләм үстерү)	9.15-9.35 9.45-10.05
Җомга	1. Физкультура 2.Рәсем	9.00-9.20 9.30-9.50

3.6. Сәламәтләндерү чаралары
Балаларны балалар бакчасына кабул итү, тәрбия-белем бирү эшчәнлеген оештыру таләпләре. (СанПиН 2.4.3648-20 (28 сентябрьдән 2020 ел)

Балаларны иртән кабул итү тәрбиячеләр яки медицина хезмәткәрләре тарафыннан ата-аналардан баланың сәламәтлеген сораудан башлана. Күрсәткечләр буенча термометрия үткәрелә.

Авыру, авыруга шик тудырган балалар бакчага кабул ителмиләр, көн дәвамында авыручыларны

Авырудан соң һәм бала 5 көннән озаграк(бәйрәм, ял көннәреннән башка) килми торганнан соң балалар бакчасына авыруның диагнозы, авыру дәвамлыгы, йогышлы авырулар белән бәйләнеше булмау турындагы справка булганда гына кабул ителә.

Көн тәртибе балаларның яшь үзенчәлекләреннән чыгып төзелә һәм гармонияле үсешенә булыша. 3-7 яшьлек балаларның иң күп өзлексез уяулык вакытының дәвамлыгы 5,5-6 сәгать. Тәкъдим ителгән көндәлек саф һавада булуның дәвамлыгы 3-4 сәгать. Саф һавада булуның озынлыгы табигать шартларыннан да бәйле. Һава температурасы минус 20 °С түбән, җилнең тизлеге 7 м/с тан югары булганда, саф һавада булу вакытын кыскартырга киңәш ителә.

Саф һавада йөрүне көнгә 2 тапкыр: көннең беренче яртысында һәм көннең икенче яртысында – көндезге йокыдан соң яки балалар өйгә кайтып китәр алдыннан тәкъдим ителә.

Балалар 5 сәгатьтән күбрәк булган мәктәпкәчә яшьтәге балалар оешмасында 3-4 сәгать аерма белән ашау һәм көндезге йокы оештырыла. Балаларның көнлек йокысы 12-12,5 сәгать булырга тиеш, шуның 2-2,5 сәгате көндезге йокыга бирелә. Йокы алдыннан хәрәкәтле уеннар, чыныктыру чаралары үткәрү тыела. Балалар йоклаганда алар янында тәрбияче (яки аның ярдәмчесе) булу мәҗбүри.

Көн тәртибендә 3-7 яшьлек балаларга мөстәкыйль эшчәнлек (уеннар, шәхси гигиена, уку эшчәнлегенә әзерләнү) өчен кимендә 3-4 сәгать вакыт бирелергә тиеш.

4-5 яшьлек балаларда оешкан белем бирү эшчәнлегенең дәвамлыгы 20 минуттан артмаска тиеш, аларны уен мәйданчыгында саф һавада үткәрергә дә мөмкин.

Уртанчылар төркемендә белем бирү авырлыгының күләме көннең беренче яртысында үткәрелә.Оешкан белем бирү эшчәнлегенең уртасында физкульминутлар үткәрелә, эшчәнлекләр арасында 10 минуттан да ким булмаган тәнәфесләр ясала.

Балалар бакчасында режим вакытларын үткәргәндә түбәндәге таләпләр саклана:

- балаларның организмнарын тулысынча һәм вакытында ял иттерү;
- тулысынча гигиена таләпләрен үтәү, тәннәрнең, киемнең, урын-җирнең чисталыгын булдыру;
- көчләреннән килгәнчә балаларны режим вакытларына тарту, мөстәкыйльлек һәм активлык өчен мактау;
-культура гигиена күнекмәләрен формалаштыру;
- режим процессларын үтәү барышында эмоциональ аралашуы;
- балаларның шәхси сәләтен, таләпчәнлеген исәпкә алу;
- тәрбияченең балалар белән тыныч һәм ягымлы сөйләме, балага сак мөнәсәбәт;
- балаларның аппетиты һәм йокысы аларның нерв системасыннан бәйле булганлыктан, озак көтүне булдырмау.

ЙОКЫДАН УЯНУ ГИМНАСТИКАСЫ
Комплекслы-тематик план

Ай	Гимнастика
сентябрь	«Уяну» Йокы качты тәрәзәдән, йөгерде юллардан, Ә без синен белән уяндык, уяндык та елмайдык (киерелү)

	Башта күзләрнен берсен ачтык, аннары икенчесен, Кулларны күтәреп төшердек, велосипед әйләндердек. Уңга-сулга борылдык, аннары сикереп тордык.
октябрь	«Хәерле иртә» Хәерле иртә, күзләр. Сез уяндыгызмы?(күзләргә массаж. Бармаклар белән бинокль ясап, як-якка карыйлар) Хәерле иртә, колаклар. Сез уяндыгызмы?(колакларга массаж. Учны колакларга куялар (“Чебурашка”), як-якны тыңлыйлар) Хәерле иртә, куллар. Сез уяндыгызмы?(кулларның башта берсенә, аннан икенчесенә массаж. “Пропеллер” күнегүе) Хәерле иртә, аяклар. Сез уяндыгызмы?(аякларның башта берсенә, аннан икенчесенә массаж. “Велосипед” күнегүе) Хәерле иртә, кояш. Мин уяндым!(кулларны сузып киерелү)
ноябрь	Әйдәгез, бергәләп басабыз, Кулларны ян – якка сузабыз. Аннары бөгеләбез,бергәләп тураябыз. Кулларны күтәрәбез, Кояшка сәләм юллыйбыз. Кулларны качырабыз, Аннары аларны бергәләп эзлибез. Уңга карыйк, Сулга борылыйк. Утырабыз, торабыз. Үкчәгә дә басыбыз, Аяк очларына басып, Кояшка үреләбез.
декабрь	«Без шулай итәбез» Без йоклап тордык, бераз уйнарга булдык. Башны иябез алга, уңга, сулга борабыз, Аннан карап торабыз. Иң өсләрен сикертәбез, кулларны биетәбез. Бер алга, бер артка сузып, Күңелле ял итәбез. Аннары без чүгәлибез, тезләрне кочаклыйбыз. Башны алга яшереп, безападан качабыз.
январь	«Пескәй » 1. “Пескәй уяна”. Ятып, бергә уң аякны һәм сул кулны күтәрәләр, төшерәләр. Аннан сул аякны һәм уң кулны күтәрәләр, төшерәләр. Аннан 2 кулны һәм 2 аякны бергә күтәрәләр, төшерәләр. 4-5 тапкыр кабатларга. 2. «Пескәй сөенә». Үрмәләү позасына керергә. Башны күтәрергә, умыртка сөяген бөгәргә. Тирән сулыш алырга. 4-5 тапкыр кабатларга. 3.«Пескәй ачулана ». Үрмәләү позасына керергә. Иякне күкрәккә тидерергә, арканы бөгәргә. Тирән сулыш алырга. 4-5 тапкыр кабатларга. 4. “Пескәй сузыла” Сузылу күнегүе. 5. “Пескәй сикерә” Сикерү.
февраль	“Чәчәк” Чәчәк йоклый, Чәчәк уяна. (киерелү күнегүләре) Иртәнге кояшка Ул бик куана. (урында сикерү) Кояшка сузыла (аяк очларына басып, сузылалар) Кояшка үрелә (аяк очларына басып, сузылалар) Күбәләк дустына (кулларны канатлар каккан кебек җилпиләр)

	Сәлам өләшә (сәлам бирәләр)
март	Без уяндык, (киерелү күнегүләре) Күзләрне ачтык, (күзләрен ачалар) Аякларны суздык (аякларын сузып, селкетәләр) Аларны да уяттык! Ян –якка борылып (басып, ян –якка борылалар) Кояшка без карадык. (аяк очларына басып, сузылалар) Якты көнгә сокланып, Матур итеп елмайдык. (ян – якка борылып, елмаялар) Сикереп тә алдык (сикерү күнегүләре) Йөгердек тә (урында йөгерү) Хәзер инде без Уйнарга бергә әзер! (үз-үзеңне кочу)
апрель	Аякларың тыпырдат (аякларны тыпырдаталар) Кулларыңны чәбәклә.(кулларны чәбәклиләр) Бер монда, бер монда, Кыен эш түгел бер дә. (ян-якка борылып кулларны чәбәклиләр) Башың аска иеп ал, (башларын бер иеп, бер күтәрәләр) Кулларыңны болгап ал. (йөзү күнегүләре) Бер монда, бер монда, Кулларыңны болгап ал.(ян- якка борылып, йөзү күнегүләре эшлиләр) Бу дустың белән күреш, (уңга борылып, сәләм юллыйлар, елмаялар) Бу дустың белән күреш.(сулга борылып, сәләм юллыйлар, елмаялар) Йә иптәш, йә, әйлән, (урында сикереп, әйләнәләр) Бик кыен түгел бу эш.
май	Нәниләр бара тигез юл буйлап. (урында атлыйлар) Тигез юл буйлап, ашыкмый атлап. (урында атлыйлар) Зур-зур ташларны Сикереп үтәләр. (урында сикерәләр) Уңга да баралар, сулга да баралар, (уңга – сулга борылу күнегүләре) Су аша йөзеп, (йөзү күнегүләре) ярга чыгалар. (сулыш алу күнегәләре)

Кушымта 5

Милли – җирле компонент (ЭРС)

Аңлатма язуы

Тәрбияләү һәм белем бирү бурычлары:

Туган йортка, балалар бакчасына, туган илгә мәхәббәт тәрбияләү. Туган шәһәрнең күренекле урыннары белән таныштыру.

Татар халкының мәдәниятенә, гореф–гадәтенә кызыксыну уяту. Декоратив-кулланма сәнгате белән таныштыру.

Рус халкының мәдәниятенә, гореф –гадәтенә кызыксыну уяту. Декоратив-кулланма сәнгате белән таныштыру.

Үткән буын иҗат иткән барлык әйберләргә ихтирам тәрбияләү.

№	Белем өлкәсе	Бүлекләр	Бурычлар
1	Физик үсеш	Сәламәтлек	Хәрәкәткә, бергә уйналучы татар халык һәм рус хәрәкәтле уеннарына кызыксынучанлык тәрбияләү. Балада уңай сыйфатлар, татар һәм рус халкының сулыш гимнастикасын, физминуткаларын, күнегүләрен куллана алу күнекмәләрен формалаштыру.
2		Физик культура	Татар һәм рус халкының хәрәкәтле уеннары белән танышу, халык уеннарына кызыксынучанлык уяту. Балаларның иҗади фикерләүләрен. Физик сыйфатларын: тизлек, осталык, чыдамлыкларын үстерү, хәрәкәт күнекмәләрен камилләштерү.
3	Социаль - коммуникатив үсеш	Социальләштерү	Татарстан республикасы һәм Рәсәй турында беренче күзаллауларын формалаштыру.. Зурларга һәм яшьтәшләренә әдәпле эшдәшү, үзләрен алар белән тотнаклы тоту сыйфатларын тәрбияләү. Дуслык, дөреслек, кешелеклелек, гаделлелек тәрбияләү.
4		Хезмәт	Үз-үзеңә үзлегеңнән һәм сыйфатлы хезмәт күрсәтүне булдыру (зурлардан башка киенү, чишенү, киемнәрне төреп – элеп кую), төркемдә һәм балалар бакчасы җирлеген тәртиптә тоту күнекмәләрен үстерү. Үз шәһәрнең язучылары һәм шагыйрьләре әсәрләрендә чагылган кешеләргә файда китерүче хезмәт төрләре турында күзаллауларын формалаштыру. Үзлегеннән хезмәт итәргә һәм зурлар эшендә катнашу теләге белдергәнне бүләкләү һәм ныгыту.
5		Куркынычсызлык	Хәвефле ситуацияләрдән чыгу юллары, беренче ярдәм күрсәтү алымнары белән таныштыру. Табигатьтәге хәвефле ситуацияләр (зарарлы үсемлекләр һәм гөмбәләр) турында белемнәрен формалаштыру.Туган шәһәр урамнарында юл йөрү кагыйдәләрен ныгыту.
6	Сөйләм үсеше	Матур әдәбият уку	Татар һәм рус фольклоры, туган шәһәр язучылары һәм шагыйрьләренең якты иллюстрацияле китаплары белән таныштыру. Әсәрләрне эмоциональ кабул итүне булдыру. Геройларның характерын аңлый белү күнекмәләре формалаштыру.
7		Сөйләмтеленүстерү	Балалар бакчасындагы национальн культура тирәлеге аша туган телне һәм икенче телне өйрәнү күнекмәләре

			формалаштыру. Зурлар һәм яшьтәшләре белән сөйләшү теләге уяту.
8	Танып белү үсеше	Танып белү	Туган якның һәм Мәскәү шәһәренең күренекле урыннары, туган чкның үсемлекләре, хайваннары белән таныштыру. Татар һәм рус халкының мирасына кызыксынучанлык уяту.
9	Иҗади – эстетик үсеше	Җыр	Халык уен кораллары: гармун, балалайка белән таныштыру. Татар халкының кайбер бию күнегүләрен башкарырга өйрәтү.
10		Иҗади –сәнгать	Татар халкының декоратив – кулланма сәнгатенә кызыксынучанлык уяту, татар орнаменты белән әйберләрне буярга өйрәтү. Иҗади –сәнгатьтә «Яфрак», «Тюльпан», «Кыңгырау чәчәге» орнаменты куллану. Городец эшләнмәләре белән танышу (бутон, купавка, розана, яфрак). Рәсемдә дымка бизәкләрен куллануны ныгыту.

Региональукыту методик комплектын
тормышкаашыруөченвариатив өлеш

- «Сөенеч-Радость познания» региональная программа дошкольного образования. Төбәкнеңмәктәпкәчәбелембирүпрограммасы / Р.К. Шаехова - Казань, РИЦ, 2016;
- «Туган телдәсөйләшәбез». Методик кулланма. 4-5яшь / ХәзрәтоваФ.В., Шәрәфетдинова З.Г., Хәбибуллина И.Җ. - Казан, ИТҮ, 2013;
- Аудиоматериаллар комплекты (җырлар, бию көйләре);
- «Балачак аланы». Балаларбакчасытәрбиячеләреһәм эти-әниләр өчен хрестоматия. /Төз. К.В. Закирова – Казань, Школа РИЦ, 2011.